

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

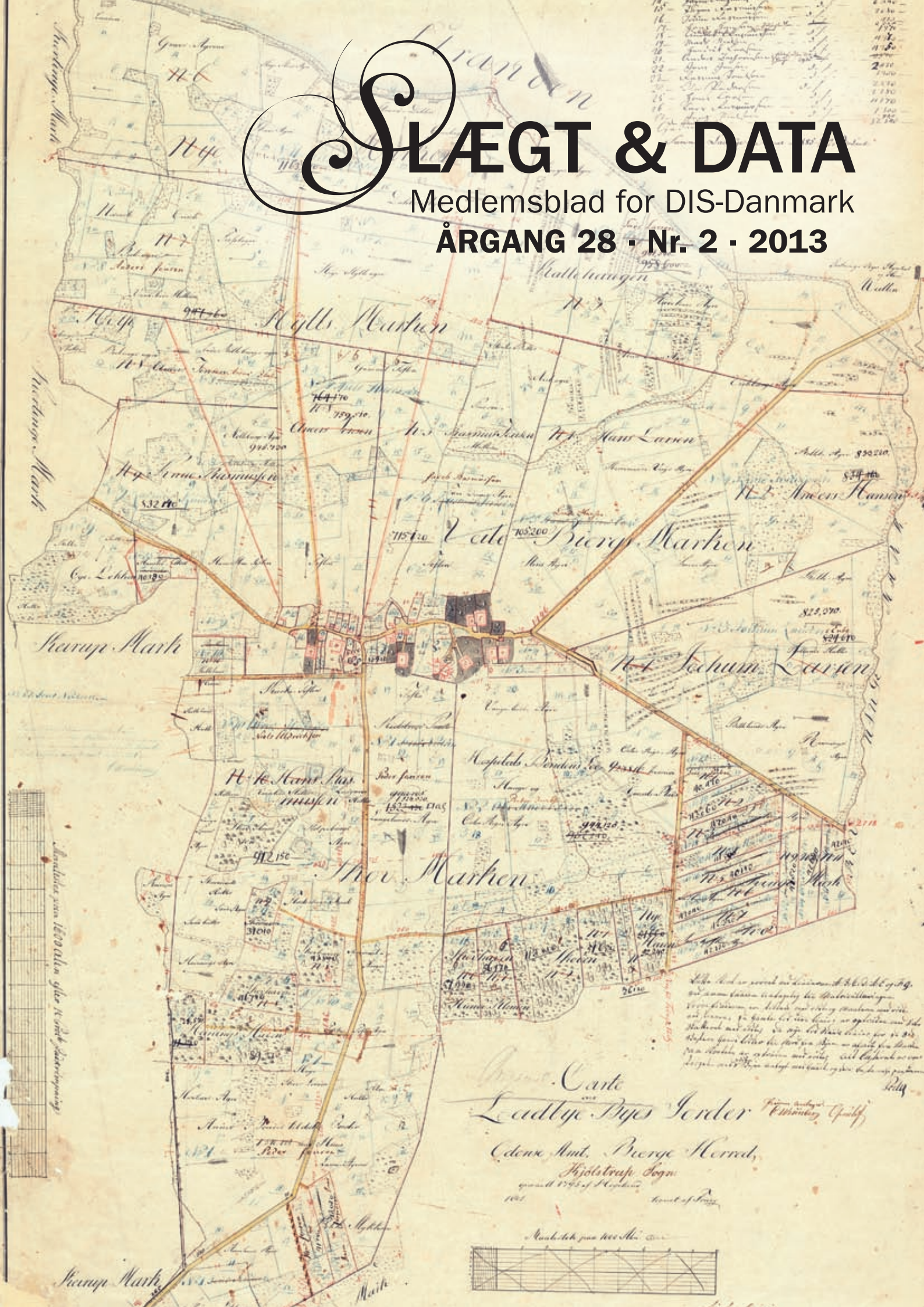
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SLÆGT & DATA

Medlemsblad for DIS-Danmark

ÅRGANG 28 · Nr. 2 · 2013

Carte
Ladstige Bygges Tønder
Cense Amt, Bierge Herred,
Hjaldstrup Sogn
aanv. 1792 af Høveden
1001

Udgives af DIS-Danmark

Databehandling i Slægtsforskning
www.slaegtogdata.dk
admin@dis-danmark.dk

Adresseændringer:

opdateres af medlemmet selv via hjemmesiden.

Log ind og vælg "Mine indstillinger" øverst til højre.

Læs evt. mere her:

www.slaegtogdata.dk/foreningen/adresseaendring-m.m

Redaktionen:

Kathrine Tobiasen, ansvarshavende redaktør
Korsagervej 13, 8940 Randers SV
Tlf. 41 28 65 30
tobiasen@dis-danmark.dk

Redaktionsmedlemmer:

Gitte Christensen og Henning Karlbj

Korrektur:

Gitte Hovedskov Hansen og Kirsten Sanders.

Redaktionen kan kontaktes via hjemmesiden:

Foreningen / Bladet Slægt og Data,
Kontakt redaktionen.

Layout, sats og tryk:

Grafisk Data Center ApS, tlf. 66 12 10 30
Trykplag: 8.400 eksemplarer

Artikler i bladet afspejler ikke nødvendigvis foreningens holdning.

Artikler uden forfatterangivelse kan betragtes som foreningsstof.

Redaktionen påtager sig intet ansvar for uopfordret indsendt materiale og forbeholder sig ret til at redigere i tilsendte artikler.

Eftertryk er tilladt efter aftale med redaktionen. Det skal forsynes med tydelig kildeangivelse, ligesom redaktionen skal have tilsendt en kopi.

Bladet udkommer 4 gange årligt.

Næste deadline:

1. august 2013
1. november 2013
1. februar 2014
1. maj 2014

Udkommer:

September 2013
December 2013
Marts 2014
Juni 2014

Bladet sendes gratis til medlemmer af DIS-Danmark.

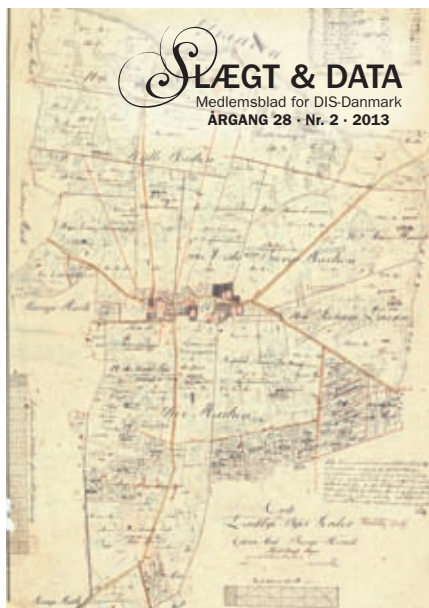
Årskontingent: 200 kr.

ISSN 0903-6172

Indhold nr. 2 – juni 2013

- 3 Geodatastyrelsens (Kort & Matrikelstyrelsens) arkiv
- 7 Slægten på plakaten
- 10 Herredsfoged Folmer Thomasens Kopibog – med stor tak til Daisy
- 15 Nyt fra lokalforeningerne
- 16 Generalforsamling i Ribe
- 17 Referat af generalforsamling i DIS-Danmark
- 20 Fæstere og fæstearkivalier
- 24 Samfundet for Dansk Genealogi og Personhistorie
- 25 DIS-Bibliotek
- 26 Hvad er Wad?
- 29 En historie fra Wads sedler
- 30 Lær at læse gotisk
- 31 Boganmeldelser
- 31 Slægtsforskning i Sverige
- 36 Slægtshistorisk weekend
- 37 Godsarkivalier på Familysearch
- 38 Kalender
- 38 Rettelse
- 39 DIS-Danmarks bestyrelse
- 40 Guldkornene

Forsidefoto

Et af de fine gamle matrikelkort, som Geodatastyrelsen (tidl. Kort- og Matrikelstyrelsen) ligger inde med. Læs mere i artiklen side 3 ff.

Geodatastyrelsens (Kort- & Matrikelstyrelsens) arkiv

Af Peter Korsgaard
Arkivar, Geodatastyrelsen
ptk@gst.dk

Geodatastyrelsen er siden 1. januar 2013 det nye navn for Kort- & Matrikelstyrelsen, som i 1989 opstod ved en sammenlægning af Matrikeldirektoratet, Geodætisk Institut og Søkort-Arkivet. Alle tre havde det tilfælles, at de lavede kort, men ellers har de hver for sig en flere hundrede år gammel historie som institutioner. Fælles for dem alle var også, at der i mange år ikke var afleveret ret meget til Rigsarkivet, så samlingerne var ret gamle og omfattende.

Gratis at benytte kort

Dette er ved at blive helt ændret. Ikke blot vil der ske omfattende afleveringer til Rigsarkivet i år og næste år, men der er også sket en omfattende digitalisering af arkivet. Det meste af det kender offentligheden ikke meget til, for det er primært rettet mod internt brug og landinspektører, men især efter 1. januar, hvor Geodatastyrelsens kort blev frikøbt, er der også internt blevet et behov for, at publikum selv kan ekspedere sig i vores historiske kort. Derfor vil denne artikel også handle om, hvor man kan finde og downloade data, ligesom jeg vil være nødt til at gå ind på de digitale muligheder, som bliver stillet til rådighed. Institutionen og dens forgængere har altid været tidligt ude digitalt – nogle vil måske erindre GIER, Geodætisk Instituts Elektroniske Regnemaskine, som optrådte i TV i forbindelse med valgudsendinger – og der er

faktisk mange muligheder, hvoraf jeg kun vil komme ind på enkelte. Men om føje år vil vi måske ikke have ekspeditioner i arkivet.

Frikøbsordningen består i, at vi ikke længere skal sælge en masse kort og data, bl.a. de historiske. De skal til gengæld stilles gratis til rådighed for publikum, der kan bruge dem, som de vil, til bøger, på hjemmesider eller til at sælge dem videre til andre, uden at det koster noget. Til gengæld får vi en kompensation.

Vores arkiv er ikke det første sted, som slægtsforskere vil opsøge. Men det har oplysninger, som slægtsforskere kan bruge. I nogle enkelte tilfælde kan vores materiale delvist erstatte manglende kirkebøger; men primært vil det kunne give 'kød på skelettet' i form af oplysninger om, hvor anen boede, og hvordan ejendommen (herunder bygningerne) så ud. Det er det, som jeg vil koncentrere mig om – vores største arbejde arkivalsk går på noget helt andet – hvor går skellet?

Matrikler

Matrikeldelen først. Der har været flere matrikler i Danmark, og det er et helt kapitel for sig selv. Men den nuværende trådte i kraft i 1844 på baggrund af forarbejder

Udsnit af udskiftningskort over Ringsbjerg by på Midsjælland 1784. Kortet viser situationen før udskiftningen, hvor alle gårdene lå inde i byen. For at lette oversigten er gårdene nummereret, og bondens navn er angivet i en særlig kartouche, så det er nemt at se, hvor hver enkelt bor. Dette kort er lavet til Københavns Universitet, som ejede flere gårde i byen, og som en særlig service (som også blev betalt) blev alle universitetets marker angivet. Nordvest for byen står således 'U HC' og nord for byen står 'U MP'; det er universitetsbønderne Hans Christensens og Mogens Pedersens agerstykker før udskiftningen.

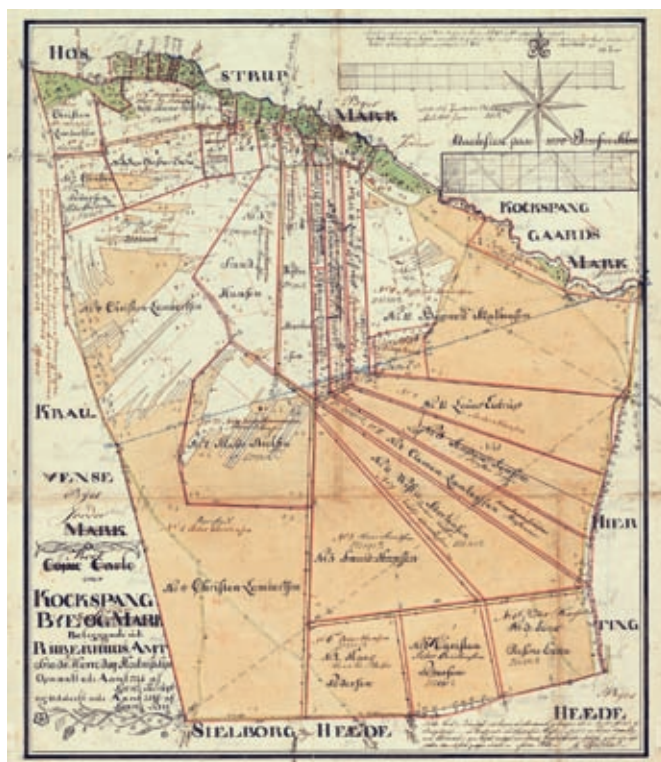

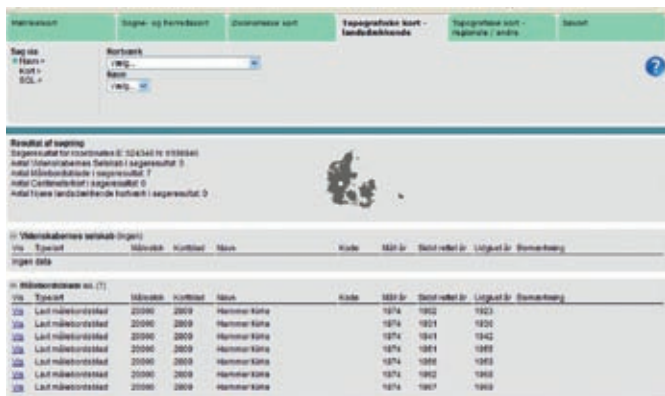

Udsnit af matrikeltkort 1808-60 tegnet på en kopi af et udskiftningskort over Ladby på Fyn 1794. Det kan kræve lidt øvelse at tolke et sådant kort, for der er flere lag; til gengæld fortæller det så meget mere. Midt i landsbyen er to gårde overstreget med rødt – de lå der før udskiftningen, men er så taget ned (og flyttet ud på marken). Nederst til venstre står med blåt og overstreget Jens Nielsen, nederunder igen Peder Jensen. Det betyder, at Jens Nielsen havde gården i 1794, mens det var Peder Jensen, der havde den i 1808.

Udsnit af matrikeltkort 1820-60 tegnet på et originalt udskiftningskort fra 1785-86 over Kokspang ved Varde. Det brune er hede, det grønne er eng. Det kan ses, at man er begyndt at dyrke heden op allerede før 1785. Med sort står overstreget Benned Mathiesen, med brunt står Mathias Bennetsen. Det første navn er fra 1786, det sidste fra 1820, og det kunne være far og søn. Da kirkebøgerne for Hostrup sogn, som Kokspang hører under, ikke findes før 1814, kunne det være en formodning at arbejde videre på.

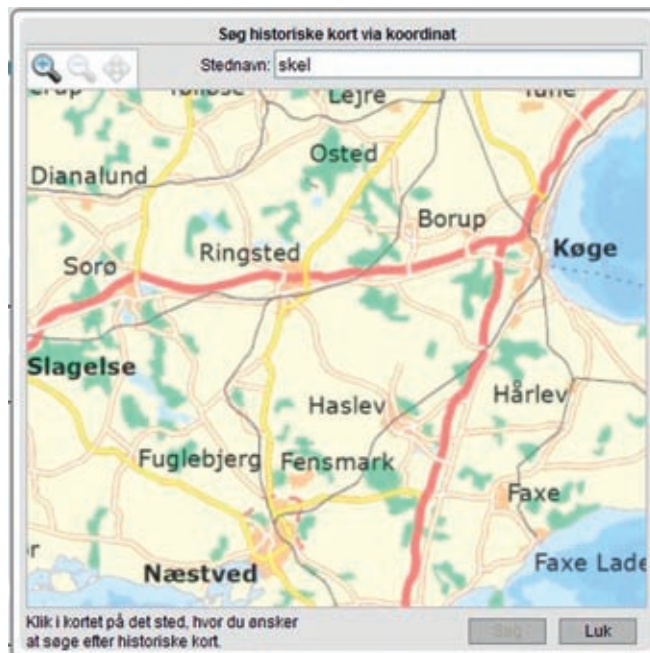

Sådan ca. vil den nye søgeindgang komme til at se ud. Der er faner for de forskellige korttyper, informationsboks med vejledning, hjælpemidler og beskrivelse af kortene. Søgnin-gen kan alt efter korttype foregå på stednavn, kort eller anden indgang. Søgeresultaterne bliver vist nedenunder, hvorefter der blot skal trykkes på 'Vis', så dukker kortet op i et nyt vindue.

tilbage fra 1806. Matriklen er primært en ejendomsregi-strering. Hvilke grundstykker (matrikelnumre) findes, og hvor ligger de henne (herunder mål)? Den blev desuden (og vigtigst dengang) også brugt til skatteligning. Den er løbende blevet opdateret, således at man kan spore et grundstykkets historie fra i dag tilbage til matrikuleringen i begyndelsen af 1800-tallet.

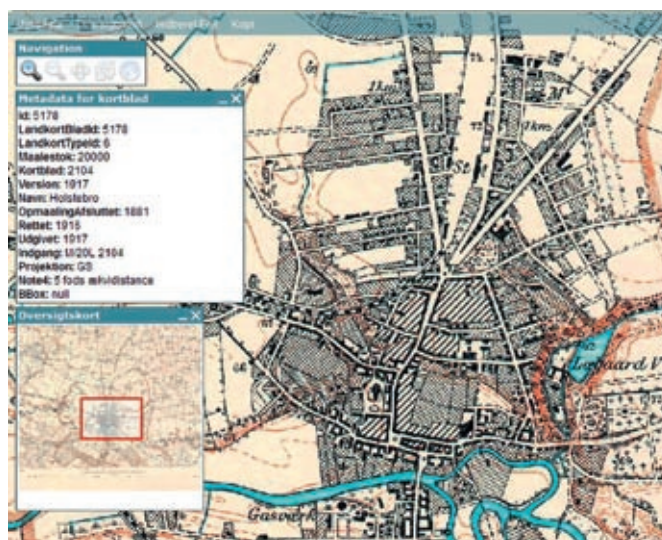
Det væsentlige ved matriklen er, at den omfatter al jord (bortset fra kirkegårde i begyndelsen). Det vil sige, at hvis ens ane har ejet eller fæstet et stykke jord, vil vedkommende normalt kunne findes i matriklen. Til gengæld har den det problem, at der kun sker en registrering, hvis der sker en matrikulær ændring, f.eks. en ud-stykning af en del af jorden. Så hvis man skal være sikker i sin sag, må man til tingbøgerne. Men det gode ved matriklen er, at der på to tidspunkter skulle gøres status over hele landet. Det ene tidspunkt var ved selve matri-kuleringen (1806-22, afhængigt af, hvor i landet man er), det andet var omkring 1840, da matriklen skulle træde i kraft. Her har vi hele oversigter over alle grunde i hver enkelt landsby med angivelse af ejer og bruger.

Matrikelnummeret er angivet, og ud fra det kan ejen-dommen nemt findes på matrikelkortet. Det er vigtigt at vide, at Danmark er inddelt i en række ejerlav, som alle kan indeholde det samme nummer. Den præcise angivel-se af et matrikelnummer er derfor tredelt: selve numme-ret, ejerlavet og opmålingsdistriktet (tidligere sognet), f. eks. 7a Pårup by, Skellerup. Oversigter findes bl.a. i Karl-Erik Frandsens administrationshistoriske atlas og i Dig-Dag (www.digdag.dk, digitalt atlas over Danmarks histo-risk-administrative geografi) på nettet. Sogneinddelingen fulgte indtil 1934 kirkesognet, hvilket er en stor fordel, når man ud fra folketællingsoplysninger skal slå op i pro-tokollerne.

Søgeboks til at søge i kort eller på stednavn. Det er muligt at zoome og at flytte kortet.

Begge grupper, Sogneprotokollerne (1806-22) og De ældre hartkornsekstrakter (o.1840) er blevet skannet og skal lægges ud på nettet. Det er endnu ikke afklaret, om de skal ligge på vores hjemmeside, eller de skal lægges på Rigsarkivets Arkivalieronline. Jeg vil lige gøre opmærk-som på, at ovenstående kun dækker landsogne i kongeri-get; for Sønderjylland er dokumenterne helt anderledes, og dette er beskrevet tidligere i Slægt og Data (2013:1).

Del af et kort på nettet. På bjælken foroven kan vælges forskellige faciliteter, bl.a. kopiering. På billedet er vist nogle af mulighederne: valg mellem zoom og 'pan' (pano-rere), metadata om kortet med angivelse bl.a. af opmå-lingsår og rettelser, samt et oversigtskort over hele kort-bladet, som angiver, hvilken del man kan se på skærmen (den røde boks). Man kan også flytte i kortet ved at flytte på den røde boks.

Matrikelinde Boge					
Nyboerens Boge af Jytte Gør.	Lars Nylund Christen Nylund	5712	1	6	21
	Christen Nylund Christen Nylund	5712	2	6	32
Gjendryk Gør	Peter Nylund	722	3	5	122
Kristian Gør	Christen Nylund Lars Nylund	722	4	5	32

Udsnit af ældre hartkornsekstrakt fra ca. 1840 for Boeslunde på Sjælland. Første kolonne angiver ejeren, det næste brugeren; herefter kommer gammelt hartkorn, matrikelnummer og nyt hartkorn. Endelig en henvisningskolonne. Matrikelvæsenet skrev det ind, som man vidste, derefter kontrollerede amtstuen og ændrede eventuelt navnet. De ikke-overstregede navne er således gældende o.1840, de overstregede har haft ejendommen tidligere, men vi ved ikke hvornår.

I forbindelse med matrikuleringen indsamledes kort, navnlig udskiftningskort, fra hele kongeriget. En del blev genbrugt i original eller i kopi som matrikelkort, men flere tusinde blev kasseret og gemt af vejen, og nye matrikelkort blev opmålt og tegnet i stedet. Her er en fin kilde til landsbyens udseende før udskiftning og udflytning, så man i mange tilfælde kan finde sin anes gård, før den blev flyttet ud af landsbyen. Gårdens bygninger og jordtiliggende kan også læses af kortene.

Alle matrikelkort, særligt de første, Original 1, kan findes på vores hjemmeside. Ud over disse findes nogle mindre grupper, bl.a. Sognekortene, som er formindske og mere overskuelige matrikelkort. Senere vil vi lægge udskiftningskortene og tilsvarende kort ud på nettet.

Udsnit af målebordsblad i 1:20.000 over Jyderup Stationsby på Sjælland, målt 1894, rettet 1910, enkelte rettelser 1931. Her er gårdnavne, missionshus, savværk og mange andre gode oplysninger.

Købstæderne i kongeriget blev først matrikuleret i anden halvdel af 1800-tallet, men her findes særligt gode kort baseret på nyopmålinger i 1:800. I mange købstæder blev matrikelnumrene brugt ved folketællinger og andre registreringer, og i de tilfælde kan man hurtigt finde ud af, hvor ens ane boede.

Landkort

Produktionen af landkort (topografiske kort) er foregået i Danmark i mange hundrede år. De store grupper er her Videnskabernes Selskabs kort, Målebordsbladene og Centimeterkortene, som giver et billede af Danmarks udseende fra midten af 1700-tallet til 2000. De fleste af kortene findes i målestokken 1:20.000-1:25.000, som giver et godt billede af landskab og bebyggelse. Det er disse kort, som er gode til beskrivelse af bygninger. Men størst gevinst vil slægtsforskeren nok have af de mange gårdnavne, samt af de mange 'institutioner' på landet, som ellers kan være svære at stedfæste: møllen, mejeriet, forsamlingshuset, missionshuset, smedjen, lægeboligen, jordemoderboligen og så videre. Konceptkortene til Videnskabernes Selskabs trykte kort har den kvalitet, at de gengiver enkelthuse på landet før udskiftningen, også de allermindste, som ikke er med på senere kort.

Hovedserierne af landkortene vil blive lagt ud på hjemmesiden i løbet af de nærmeste måneder, og de vil løbende blive suppleret med mindre grupper.

Ny hjemmeside

Hjemmesiden vil nu i foråret få sig et ordentligt løft. Det sker på tre fronter. Der kommer flere kort, den får en bedre funktionalitet, og der bliver mulighed for download af jpg-filer (254 dpi). På lidt længere sigt bliver der mulighed for download på to forskellige måder. Enkeltfiler downloades ud fra fremfindning af det enkelte kort, større mængder af filer fra siden <http://download.kortforsynngen.dk/>. Selv om man skal angive et brugernavn, er der hverken økonomi eller udlevering af oplysninger i det. Det

er ønsket af dem, som betaler frikøbet, idet de gerne vil se, hvem der bruger det. Her kan man lægge de ønskede kort i en indkøbskurv og så til sidst downloade dem. Et stort gode ved frikøbsordningen er som nævnt, at alle kan bruge kortene uden at skulle betale afgift – uanset formålet.

Når man downloader fra Kortforsyningen, skal man være opmærksom på filtyperne. Nye kort er i vektorformat, som de færreste kan bruge. Rasterfilerne kan være flere forskellige slags, it-/geotiff-filer, pdf-filer eller jpg-filer. Pt. er kun de første lagt ind, men efterfølgende skal de andre også komme. It-/geotiff-filerne er nogle fremragen-

de rasterfiler, idet de er geografisk relaterede og samtidigt beriget med metadata, men programmet til at læse dem er desværre endnu ikke lagt ud til publikum. PDF-filerne er med lag og kan læses af alle, mens jpg-filerne er ordinære billedfiler.

Hvis man i øvrigt vil vide mere om de kort, som er og vil komme på hjemmesiden, kan man downloade min håndbog om kort 'Kort som kilde' på topografernes hjemmeside: www.topograf.dk/2-korthistorie.html.

Geodatastyrelsens hjemmeside, kort-delen: www.gst.dk/Sepaakort/

Slægten på plakaten

Af Dorte Ellesøe Hansen
Bibliotekar
Arbejdermuseet &
Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv
Dorte.Ellesoe.Hansen@Arbejdermuseet.dk

I "Slægt & data" nr. 4 – 2012 beskrev min kollega, arkivar Katrine Madsbjerg, hvad vi på Arbejdermuseet & Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv (ABA) kunne tilbyde de mange slægtsforskere. Dette gav mig lyst til at fortælle om en særlig samling i institutionen. Denne samling består af 12.000 danske og udenlandske plakater, som i det daglig bruges af museer, presse og forlag til illustrationsopgaver. At påstå, at plakater kan bruges ud fra en slægtshistorisk synsvinkel vil være lige flot nok, men jeg vil som noget nyt prøve at fortælle, hvordan denne samling af og til noget utraditionelt har været brugt.

Plakaten i den form, vi kender den i dag, har kun en kort historie. De tidlige politiske plakater fra 1880'erne

bestod udelukkende af tekst og lignede nærmest avissider. Der skulle helt nye trykknikker til, før den kunstnerisk udførte og farverige plakat så dagens lys. Men den samfundskritiske plakat fik først rigtig slagkraft fra slutningen af 1920'erne, hvor fotomontage blev moderne. Med fotomontagen som udgangspunkt myldrede det pludselig frem med virkelige mennesker på plakaterne. Hvem var alle disse ukendte mænd, kvinder og børn, som nu kunne ses på grove fotografier under manende paroler? Var de tilfældigt blevet set af en pressefotograf på gaden, fanget ved en demonstration eller bevidst stillet op til fotografering?

Og hvordan er det gået til, at nogle få er blevet genkendt af eftertiden?

Den unge kvinde stod ikke kun model til plakaten. Et foto i vores samling viser hende på Rådhuspladsen ved valget 1957 i færd med at ophænge plakaterne.

Ikke nok med, at man i Belgien lavede en næsten identisk plakat med den unge pige, den blev også siden genoptrykt, og kan i dag købes på nettet.

De navnløse

I 1972 startede dagbladet Aktuelt og A-pressen indsamlingen "Arbejderen i fotografiet" og bomærket var en ukendt murerarbejdsmand! Men en dag henvendte en ældre herre sig og fortalte, at dette var hans far: "Jeg opdagede det i S-toget til Ballerup. Pludselig kiggede min far ned til mig fra skiltet i glasdøren. Det var ham. Billedet var taget engang, lige før den store lockout i 1899, på en byggeplads i Odense ..." (*Arbejderen i fotografiet* / L. Albeck-Larsen, Eli Rasmussen. - Fremad, 1973). Sjovt nok stødte vi senere på netop dette foto i "Ugebladet Illustreret Søndagspost" (16/9 1906) under overskriften "Dagens Billede". Billedteksten "En gemytlig Svend" var altså ikke helt forkert, for sønnen sluttede erindringen om sin far med følgende: "... han var et herligt menneske."

Ved ABAs 75-års jubilæum i 1984 udgav vi en folder om arkiv og bibliotek. Afsnittet om plakater blev illustreret med en lille dårlig gengivelse af ellers meget smuk engelsk plakat fra 1929. Parolen lød "Women vote Labour – for the children's sake" og tegneren var "L.H." Kort efter blev vi kontaktet af en noget overrasket dansk mand, som fortalte, at hans mormor, Lilian Hocknell, havde lavet denne plakat. Hun var kendt for sine tegninger af børn, men en politisk plakat fra hendes side var en sjældenhed. Om også hans egen mor, havde været model for et af børnene på plakaten, husker vi dog ikke.

En anden sjov henvendelse kom fra en bruger, som vidste, at hendes farmor og dennes bror havde været afbilledet på en plakat fra den socialdemokratiske børneorganisation DUI først i 1930'erne. Farmoren fyldte snart 90 år, og familien skulle som overraskelse bruge en eller anden form for gengivelse af plakaten. Det viste sig ganske rigtigt at være en plakat, som opfordrede børn til at

indmelde sig i DUI. Plakaten var en collage af fotografier fra foreningens aktiviteter, men i forgrunden så man tydeligt det søde søskendepar. Billederne stammede sandsynligvis fra en nyoprettet afdeling, Frederiksholm, i Københavns Sydhavn, idet en kilde (*Her går drenge, her går piger* / Hans Hansen. - DUI, 2005) netop nævnte, at "... Afdelingen var meget fotograferet i disse år, bl.a. til en plakat ..."

I foråret 2012 viste Arbejdermuseet & ABA udstillingen "Et råb fra muren – 100 års politiske plakater" (*Udstillingen er i øjeblikket nedpakket, men vil kunne ses igen nyop hængt på Dronninglund Kunstudstilling i forbindelse med kommunalvalget september 2013. Før plakaterne atter kommer tilbage til magasinerne i Tåstrup, er der planer om endnu en udstilling denne gang på Plakatumseet i den Gamle By i Århus*). Udstillingen var utraditionel i såvel form som indhold og fik fra starten megen presseomtale. En rigt illustreret bog (*Et råb fra muren* / Margit Bech Larsen. - Arbejdermuseet & ABA, 2012), postkort og genoptryk af gamle flotte plakater lanceredes samtidigt med udstillingen, som blev en meget stor publikumssucces.

Gensynets glæde summede gennem lokalerne. Hvem huskede ikke "Stauning eller Kaos", "Holger og konen sir nej til Unionen" samt "Hvad skal væk? – Barsebäck"?

Udstillingsgæsterne tilførte også nye oplysninger til vores ofte mangelfulde viden plakaterne. Én vidste, hvem der havde tegnet et bestemt logo, en anden kunne fastsætte et årstal, og en tredje blev pludselig mindet om sin far ved synet af en ganske bestemt lille plakat.

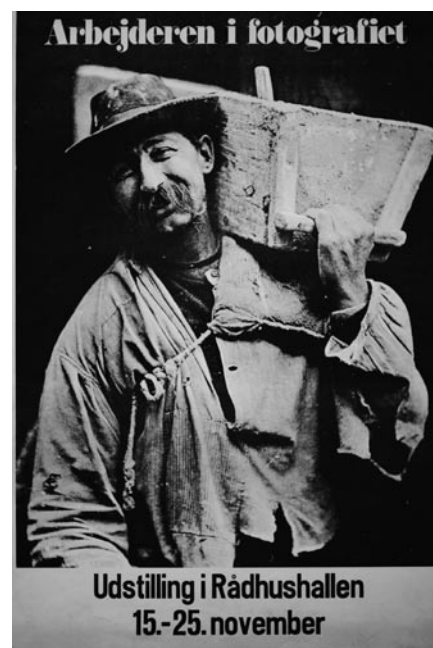
Denne gæst fortalte muntert, at han som barn havde været med sin far ude om natten for at hænge plakater op. De protesterede mod en tysk NATO-generals besøg i Danmark: "... og så kom denne gamle nazist alligevel slet ikke!" Selve episoden og de natlige udflugter havde

Det var dengang farmor var barn! En dejlig hilsen fra 1930'ernes begyndelse til familien i dag.

Jamen, det er jo mig! Den overraskede museums-gæst havde glemt alt om denne plakat, som sandsynligvis stammede fra engang i 1980'erne.

Et tilfældigt, men lykkeligt møde mellem far og søn i S-toget i 1972.

været massivt omtalt i samtidens aviser, men hændelsesforløbet havde været lidt anderledes, end det vor gæst huskede.

I 1957 var en række højtstående NATO-officerer inviteret på officielt besøg til Danmark, og blandt dem den tidligere tyske general, Hans Speidel. Protesterne mod hans besøg var startet flere dage i forvejen og i ly af natten var plakater ulovligt sat over hele byen. Speidel skulle overnatte på hotel d'Angleterre, som under besættelsen havde huset tyske officerer, og det lykkedes opfindsomme demonstranter at hejste et nazi-flag på taget af bygningen samme aften. Desværre var Speidel selv til middags-selskab hos forsvarschefen i Jægersborg, og skulle efter sigende først have hørt om episoden næste morgen!

Ét er gensynet med gamle kendte plakater, noget andet er selv at optræde på én af dem! På åbningsdagen for udstillingen fik en gæst sig netop sådan en overraskelse. Hun genkendte pludselig sig selv på en 30-40 år gammel plakat med opfordringen "Kvinde – gå med faglig og politisk". De øvrige museumsgæster tog del i munterheden, og hun fik mange sjove kommentarer med på vejen. Desværre huskede gæsten ikke præcist omstændighederne omkring plakats tilblivelse, men morede sig til gengæld over frisuren, tøjet og kontorteknologien på det pågældende tidspunkt.

Under indtryk af udstillingen fortalte en af bibliotekets brugere os en dag, at hun som ung i 1950'erne havde stået model til en plakat fra den socialdemokratiske ungdomsorganisation DSU. Under parolen "Fremskridt" så man på plakaten en flok unge mennesker kækt gå fremtiden i møde. Hver af dem repræsenterede et fagligt fællesskab. Forrest gik industriarbejderen, bag ham kom en nydelige ung kontordame, dernæst tjenestemanden i rød postuniform, og endelig en bagtrop af endnu fire andre unge. Men historien var ikke dermed slut. For nogle år siden opdagede vi tilfældigt, at denne valgplakat fra 1957 var blevet genbrugt af det belgiske socialistparti. I mellem-

Dette samspil mellem mine forældre anno 1944 og plakatlægning anno 1987 er konstrueret specielt med henblik på denne artikel.

tiden var det blevet en plakat i anledning af 1. maj 1958, én af de unge var fjernet, det danske postbud var iklædt beige kedeldragt, mens den unge smilende dame, som det hele drejede sig om, forblev uforandret.

Længe efter at udstillingen var taget ned, blev vi gjort opmærksom på endnu et kært gensyn. "Min dreng står ved rutschebanen på den modsatte side af pigen med huen. I dag er han på vej til 38 år!" skrev den tidligere gæst til os. Plakaten var fra folketingsvalget 1981 og udvalgt til vores udstilling, fordi den var så typisk for sin tid. De dejlige unger kunne lige så godt have været mit barns legekammerater fra ejendommen, og omgivelserne kunne være hvor som helst i den almene boligbebyggelse i Danmark. Men det viste sig alligevel, at det ikke var en helt tilfældig flok. Det var børn af unge aktive forældre i det børnepolitiske arbejde, forældre, som selv blev kendte ansigter i de kommende valgkampe.

Kryds ved navnet

De kendte ansigter, de lange rækker af portrætter med smilende politikere har også sin egen pointe her. Plakaterne er i årenes løb blevet ofre for vælgernes latterliggørelse og hærværk, og fraværet af markante politiske budskaber på plakaterne har gjort dem til genstand for valgforskernes foragt. Baggrunden for denne type plakat er den sideordnede opstillingsform. Kort fortalt drejer det sig om, at kandidaterne ikke er prioriterede fra partiernes side, hvorved det personlige stemmetal får helt afgørende betydning for at få tildelt et mandat. Dette opstillingsprincip har de fleste partier brugt siden begyndelsen 1970'erne.

Mængden af vore personlige valgplakater, der samler sig om Socialdemokratiet og venstre-fløjspartierne, er enorm. Den tidligste række stammer fra slutningen af 1950'erne, og selvom langt fra alle valg er repræsenterede, udgør denne specielle type plakat en unik kilde-samling.

For dem, som har haft slægtninge

En mor havde bestemt ikke glemt plakaten med sin 6-årige dreng. Der havde netop været fokus på børns rettigheder i valgåret 1981. (Foto: Mikael Hjuler)

Det var ulovligt og spændende! En søn kom i tanker om den nat i 1957, hvor han og hans far var ude og sætte plakater op.

i politik, valgte medlemmer af folketinget og kommunalbestyrelser, kan denne samling naturligvis have interesse. Som regel mangler slægtsforskere ikke kilder til de folkevalgtes liv og karriere, men som kuriosum kan det være sjovt at følge de pågældendes portrætter på plakaterne fra valg til valg.

Mere interessant er nok mængden af plakater med kandidater, som opstillede, men aldrig blev valgt. Det kan være meget besværligt eller helt umuligt at skaffe kandidatlistor, efter at en valgkamp er gået over i historien. Har man derfor den mindste ide om, at et familiemedlem engang lod sig opstille uden at opnå valg, kunne disse plakater måske komme frem i lyset igen og bruges til dokumentation herfor.

Også personplakaterne har ind imellem været brugt alternativt. I 1991 havde tre kendte politikere samtidigt hvert deres "folketingsjubelæum". Da kreative partifæller ville fejre dem, blev de oprindelige gamle plakater fundet frem, og de meget ungdommelige portrætter genbrugt på tre nye valgplakater i datidens design.

Sådan kan vi bruges

Plakater er underlagt loven om ophavsret og kan ikke uden videre vises på nettet. Vi var godt i gang med en registrering af plakaterne til vores biblioteksbase, men måtte foreløbigt sætte arbejdet i bero. For brugere er det naturligvis ikke nogen optimal løsning kun at få adgang til basen på vores læsesal. Vi håber med tiden at få aftaler i stand, så man igen kan se plakaterne uden for huset. I praksis arbejder vi desuden med en stor samling af ældre lysbilleder, og vi klarer os med lister over de opstillede som eneste form for registrering af personplakaterne. Nyt materiale samles løbende ind, og en grov emneinddeling af selve plakaterne gør det muligt i det daglige alligevel at hjælpe såvel vore private som professionelle brugere.

Jeg har med dette lille indlæg vovet balancegangen mellem at inspirere til brug af materialerne uden forhåbentlig at have lovet alt for meget.

Alle er velkomne til at kontakte os, og vi træffes på telefon 35 36 15 22 mandag til fredag 10-12. Langt bedre er det dog at skrive direkte til mig dorte.ellesoe.hansen@arbejdemuseet.dk

Herredsfoged Folmer Thomasens Kopibog - med stor tak til Daisy

Af Lis Ekelund Nielsen
Asmundshøj 417
3480 Fredensborg
Tlf. 48 46 10 80
liseni@youmail.dk

I efteråret 2012 sad jeg og gennemgik på Daisy et par herreder i Jylland, hvor jeg har aner. Blandt andet er jeg så heldig, at en af mine tidlige aner i Bjerre herred (Folmer Thomasen) havde en efterkommer, som ca. 150 år senere giftede sig med én fra Vrads herred. Altså gennemgik jeg, hvad Landsarkivet for Nørrejylland (LAV) måtte have af arkivalier angående Vrads herred samt Tyrsting-Vrads herred, som det også hed på et tidspunkt. Stor var både min undren og min jubel, da jeg her fandt netop denne kopibog. Min undren skyldtes, at samme Folmer Thomsen var herredsfoged i Bjerre-Hatting herred fra 1687 til 1720, hvor han døde i Bjerre sogn.

Forsvunden kopibog?

Denne kopibog havde jeg første gang hørt om i DIS-Danmarks forum tilbage i 2006. Der henvistes til en artikel – En præst og en herredsfoged – af Vilhelm Bang i Jyske Samlinger 2. rk bd. IV, 1893-1895. Jeg fik fat i artiklen og kunne i den læse om kilden til artiklen, nemlig Folmer Thomsens Kopibog. Ergo måtte den have eksisteret endnu i slutningen af 1800-tallet, så der var da en chance for, at den eksisterede endnu. Hver gang jeg har

været på LAV, har jeg gennemgået arkivoversigterne for såvel Bjerre som Hatting herreder, men uden resultat; jeg har spurgt efter den, men ligeledes uden resultat, og så dukker den lige pludselig op, men i en helt anden sammenhæng. Efter samtale med arkivet bliver den fremtidig at finde, hvor den retteligen hører hjemme.

Det er et tyndt hæfte i omtrent A4-format med 56 sider. Siderne er tæt for ikke at sige gnidret beskrevet, ind delt i spalter, når det gælder regnskaberne. Skriften er absolut læselig, hvis den blot var lidt større, og som al skriftligt dansk fra den tid, så er der ingen fast stavemåde, ligesom der heller ikke er faste regler for, hvilke ord der begynder med stort hvornår.

Herredsfogedliv

Men nu har jeg affotograferet og transskriberet den (undtagen skifterne, hvor blot navnestoffet er noteret) for at se, hvad den eventuelt ville kunne fortælle mig ud over om nabostridighederne med præsten i Urlev, refereret i Vilhelm Bangs artikel.

Det blev en interessant tur tilbage til et herredsfogedliv i årene 1698-1704. Bogen indeholder først og frem-

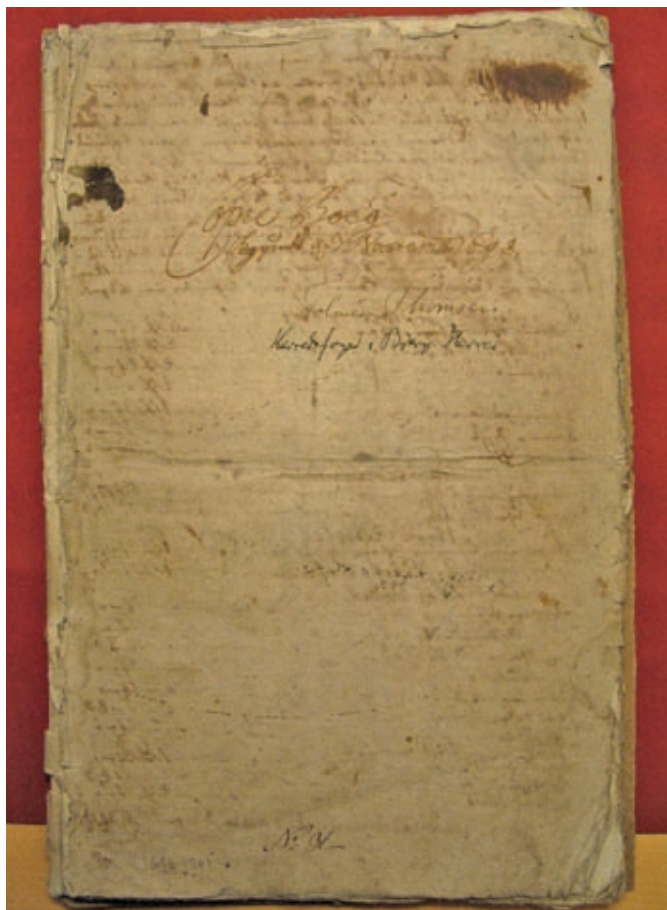

Fig. 1: Forsiden af kopibogen. Der er i to omgange på senere tidspunkter føjet yderligere oplysninger til, nemlig hhv. navn og stilling samt nogle numre.

Fig. 2: Eksempler på udgående breve af hhv. privat og offentlig karakter. Desuden en lille rulle for de personer, der ikke møder til mønstring i Urlev 30 juli 1700 i anledning af en mulig krig med Sverige. De er lovligt undskyldt, da de dels ingen folk har, dels er over 50 år gamle.

mest regnskaber over indtægterne fra hans arbejde som herredsfoged, hans "Forseglingsspenge" og hans fogedkorn, det sidste dog stort set kun, når det udebliver. Derudover er der diverse kongelige befalinger, som først er sendt til amtmanden, dernæst kopieret og sendt videre ud i systemet for så – i hvert fald af og til – at blive indført i denne kopibog. Der er en del kopier af breve såvel private som tjenstlige, enkelte skifter, enkelte andre tjenstlige handlinger og så selvfølgelig det for mig nok mest spændende, nemlig notater af mere privat karakter, som i høj grad har været med til at sætte kød på min ane.

Præsentation af hovedpersonen

Lad mig først præsentere herredsfoged Folmar Thomæsøn, som han underskriver sig selv. Han er født omkring 1662 af forældrene Thomas Folmarsøn og Anne Christensdatter Sommer. Faderen var degn i Fruering, men er død engang efter 1676 (hvor han optræder i en tingbog). Moderen gifter sig igen, hele to gange, men dør så i 1689 som kone til degnen Rasmus Olesen. Anne

Christensdatter Sommer er datter af præsten Christen Nielsen i Hornslet og hustru Anne Pedersdatter Sommer, som igen er barn af provst og præst i Hornslet sogn, Peder Pedersen Sommer. Faderens ophav ligger det straks tungere med. Når man ser på Folmars almene viden, som jeg senere skal vende tilbage til, må han være søn af en særdeles veluddannet degn. Et forslag til farfar kunne være apotekeren Folmar Thomasen i Århus, hvis ene søn hed netop Thomas. Denne Thomas fik en universitetsuddannelse hhv. i København og Franeker i Holland, men blev tilsyneladende aldrig præst. Derimod kunne man forestille sig, at han blev degn, men det har ikke været muligt at kæde apotekeren og degnen sammen – endnu.

Folmars egen uddannelse bestod i, at han var tjener hos amtsskriveren Just Hansen i Skanderborg, men efterhånden fik lov at optræde selvstændigt i embedsforretninger, og den 20. december 1687, ca. 25 år gammel, blev han udnævnt til herredsfoged i Bjerre-Hatting herred, som samtidig blev sammenlagt til ét herred. Han var gift to gange, første gang med Birgitte Børgesdatter, hvor-

Fig. 3: Disse sange har specielt fanget herredsfogedens ører.

når vides ikke, men jeg formoder, brylluppet har stået i Skanderborg, hvor hendes brødre optræder i tingbøgerne. Men der er ikke bevaret kirkebøger så langt tilbage, så det kan ikke kontrolleres. Med hende får han i alt fald fire børn. Hun dør 1706 og begravnes i Urlev, og senest i slutningen af 1707 bliver han gift anden gang med Anne (He)lene Hansdatter (Brangstrup), med hvem han får fem børn.

Flytninger

Efter udnævnelsen flytter han/familien til herredet, og via et ekstraskatteregnskab over defensionsstyren 1688 ses, at han/de i første omgang slår sig ned på Merringgård, en gård på lige knapt 10 tdr. htk., men allerede samme år, da det kommer til Kop- og Ildstedsskattens betaling, bor han/de i Gramrode i Rårup sogn. Først i 1691 flytter familien ind på Gramrodegård, som de forpagter af Rosenvold. Det fremgår af kopibogen, at der betales 3 rd 3 m 9 sk pr. kvartal for gården, samt at den er betalt til og med april kvartal 1699, men da var de flyttet. I 1690 kom der en forordning om, at herredsfogeder kunne nøjes med en 8 tdr. htk. stor gård i stedet for de 10 tdr., der står i Danske Lov, så mon ikke de to nye gårde ligger på denne lidt mindre størrelse? I 1699 flytter familien til Urlevgård i Urlev sogn og bliver således nabo til præsten samme sted. Det fremgår ikke, hvad Folmar

skal betale i leje af gården, men han laver straks nogle "u-forbigængelige" istandsættelser på gården, som ejeren, Christen Nielsen Tonboe på Jensgård, skal betale. Han sætter bjælker og loft op i bryggerset formedelst 3 rd 3 m. Da efteråret kommer, lejer han i Horsens en jernkakkellovn (i fem stykker), som han selv betaler 1 rd for om året.

Herredstingets sager

Regnskaberne giver et koncentreret billede af, hvilke emner et herredsting typisk beskæftigede sig med. I de tilfælde, hvor sagens karakter er oplyst, viser det sig, at i perioden 1698-1704 var hovedproblemerne restancer, gæld, rømninger, tyende, der ikke dukkede op til aftalt tid, ødegårde og -huse, ulovlig sæd, gærdeproblemer og skovhugst. Et yderligere problem, der ser ud til at tiltage fra 1700 og frem, er lejermål. Derudover er der også mange andre, men langt fra så hyppige sager. Slagsmål, krybskytteri og almindeligt tyveri er der derimod ikke meget af. Derudover ses af bogen, at herredsfogeden de facto tog sig af skifteforretninger, enten blot i form af en vurdering, eller også ofte et helt skifte, som så blev afsendt til amtmanden.

Da der i 1702 skulle skiftes efter ægteparret Henrik Bille og Elisabeth Reedtz til Skerrildgård, der begge var døde året i forvejen, beder arvingerne Folmar om at foretage vurdering af boet samt gøre forberedelser til auktion derover. Det gør han: bruger 5 dage – med tilhørende transport – på vurderingen sammen med et par medvurderingsmænd samt en hel del timer på at udfærdige adskillige auktionskataloger (han ville have været lykkelig for en kopimaskine). Nu kender han jo de høje herrer, så da han sender sin regning på 25 rigsdaler, sender han samtidig en kopi til den kgl. commissarius i Vejle, for han har tydeligt på fornemmelsen, at de sikkert synes, at hans løn er alt for høj. Samtidig modregner han i auktionsspenge (godt 24 rd), som er kommet ind ved bortauktionering af et guldfund, der øjensynligt er gjort på gårdens enemærker. Så er han da sikker på at få det meste af sin løn.

Herredsfogedens løn

I det hele taget giver kopibogen et godt indblik i en herredsfogeds løn. Det var ikke nogen aflønning i moderne forstand, men embedet var bedømt til at være af en vis værdi, antageligt mellem 100 og 200 rd årligt, og de fremkom på følgende måde:

Der er først og fremmest "forseglingsspenge", som de kaldes. Enhver handling på et ting har en pris, som er fastsat i Danske Lov, og det er den, vi oftest ser i kopibogen. Disse penge går til herredsfogeden, mens skriveren får en anden takst. Regner man lidt sammen på tallene ses, at de svinger lidt over årene, men ikke dramatisk. Man må gå ud fra, at det, der er optegnet, er et mindstetal, for som påpeget ovenfor tager han sig også af auktio-

ner og skiftebreve m.v., og disses pris er ikke anført. Auktionerne ser ud til at være aflønnet med en procentdel af den indkomne auktionspris. Det må også siges, at herredsfogeden i høj grad må være indstillet på at yde sine velædle og velbyrdige "arbejdsgivere" en hel del kredit – ofte i årevis, og dette er ikke befordrende for hans økonomiske situation.

Taksterne var som sagt fastlagt i Danske Lov, så det var ham ikke muligt at øge denne del af indtægten, selv om han hjertens gerne ville. Det sidste får vi et indtryk af, da han nok engang måtte rykke den højædle og velbårne Axel Bille til Ørumgård for to års manglende betaling. Da lægger han omkring 100 % på priserne, men ender med en ihærdigt overstreget sætning, som efterfølges af et "Casseret". Om det gælder regnskabet eller andet, kan dog ikke siges med sikkerhed, men herskerne kender taksterne lige så godt, som han selv gør.

Stemplet papir og kystvagt

Han ligger inde med stemplet papir, som han sælger til dem, der skal bruge det. En kategori af arbejde, som måske, måske ikke er aflønnet, er fogedens indseende med forordningers og befalingers efterlevelse på lokalt niveau. I årene 1698-1704 gælder det således organiseringen af sten til opsætning af milesten, det gælder organiseringen af kyst- og bavnævagt i forbindelse med den svenske landgang i Humlebæk år 1700, og hvad der ellers kunne ske derefter. Han får tillagt sig et kompagni soldater, som han skal mønstre etc, ligesom han skal udfærdige ruller over det lokale landeværn. Så han er en travl mand.

Dernæst er der skattefritagelsen. Han havde som tidligere omtalt ret til at bebo en gård af en vis størrelse "kvit og fri for landgilde, ægt og arbejde, og skat" (Danske Lov 1-5-18). Blot lader det til, at skattefriheden var personlig, den gjaldt tilsyneladende ikke familien (se amtstuerregnskabernes mandtaller). Skattefriheden blev dog efter 1710 voldsomt forringet, for der kom så mange ekstraskatter i anledning af Store Nordiske Krig. Disse ramte nu også mange embedsmænd, som før havde været fritaget, ganske hårdt. Folmar blev næsten bragt til tiggerstaven, hvilket ses dels af ekstraskatteregnskaberne, dels af et bønsskrift i Rentekammeret, som i øvrigt bliver afslået.

Fogedkorn

Han havde ifølge Danske Lov ret til en skæppe fogedkorn af hver helgård, skaleret ned efter gårdens størrelse, således at det kunne dreje sig om 1 fjerdingkar af ¼ gård. I det pågældende herred var det byg, der blev erlagt. I en af optegnelserne ser vi, at det ene år drejede sig om over 30 tdr. byg, som han var nødt til at leje en oplagsplads til hos en bonde, da han ikke selv havde plads. Manglede der noget, krævede han afløsning i penge af de pågældende herremænd. For at få glæde af fogedkornet måtte han nødvendigvis sælge det, og vi ser kornpri-

Fig. 4: Hæftets sidste side. Dette er et typisk eksempel på de mange regnskabssider i bogen.

serne gå ned efter 1699, så dette er også en indtægt, der svinger meget.

I 1700 får fru Christina Sophia Reventlow, grevinde til Frisenborg og frue til Boller og Møgelkær, udvidet sin birkeret til sine godser Boller og Møgelkær. Det var et økonomisk slag for Folmar Thomasen, da en del gårde, som tidligere havde hørt under herredet og dermed været hans indtægtsgrundlag, nu pludselig forsvandt. Fruen havde dog samtidig givet Folmar stillingen som birkefoged i samme birk, så han kom således ikke til at miste nogen indtægt, snarere fik han nu en ekstra i form af de gårde, der lå under birket. Desværre er der i kopibogen intet regnskab over indtægterne fra dette arbejde, men iflg. grevindens egen ansættelseskontrakt til Folmar Thomasen, skulle han nyde samme indtægt i birket som i herredet, dvs. forseglingspenge og fogedkorn, dog med den væsentlige undtagelse, at dette ikke gælder i grevindens egne sogne, som må være Tyrsted og Uth. Altså fik han – måske, måske ikke – en større indtægt, men i hvert fald mere arbejde. Og mere arbejde var måden at tjene flere penge på dengang.

Landbrugsproduktion

Man må ikke glemme, at herredsfogeden samtidig er

bonde med en pænt stor gård. Gennem kopibogen får vi et stærkt indtryk af, at denne gård er en stor produktionsvirksomhed med forskellige produkter.

Han har planteavl såvel som dyrehold. Det fremgår, at han dyrker rug – “det dejlige rug”, som han siger et sted – og har høslæt. Om han selv dyrker byg er ikke til at se. Han sælger kakkelovns malt, men dertil kunne han have brugt noget af det indkomne fagedkorn, ligesom han kan have brugt det til ølbrygningen. Ud fra regnskaberne kan vi se, at han brygger to slags øl. Sandsynligvis har han dog også selv dyrket noget byg. Fagedkornet var jo en indtægt og skulle nok gøres i penge. Og så brygger han tilsyneladende såvel brændevin som akvavit – mon det er det, han skal bruge omkring 250 l honning til, som han køber hos bønderne i efteråret 1701? Det kan dog også være til mjødfremstilling. Det var ellers i 1689 blevet bønderne forbudt at brænde brændevin til eget forbrug; man kunne forestille sig, at han muligvis har haft bevilling til fremstillingen.

Dyreholdet inkluderer stort set det hele: han har stude, temmeligt mange endda, for på et tidspunkt sælger han 10 stude til Jørgen Rantzau på Bygholm til 21½ rd parret. Jørgen Rantzau kommer selv og betaler, men kun 40 rd. Om Folmar får yderligere betaling, melder historien intet om. Malkekvæg har han: han sælger både smør og ost. Grise har han, for han sælger flæskesider og leverer svineskind til en skomager til beredning. Han har mange får, i hvert fald to år i træk leverer han 15 diverse fåreskind til beredning bl.a. til “sømmelæder” i Horsens. Han sælger endda hørlærred – hele 44½ alen, det må vel også være hjemmeproduktion?

Sange og bryllupstaler

På det helt personlige plan kan vi også komme lidt ind på livet af Bjerre-Hatting Herreds herredsfoged. Han var en belæst mand, gik op i gamle viser, ligesom han har nedskrevet nogle meget djærve taler eller lignende, som har været holdt til bryllupper. Om han selv har været forfatter, står hen i det uvisse, men i ét tilfælde mener jeg, at han selv er ophavsmand til en bryllupstale. I 1701 er han sammen med en hel del andre til bryllup i Horsens mellem Broder Lichtenberg og Dorethe Didricsdatter (Cordtsen). De er blevet viet i Horsens Vor Frelsers kirke, hvor i øvrigt præsten Peder Rytter måske er i slægt med Folmar Thomasen. Vielsen fandt sted den 17. oktober 1701. Denne tale indeholder både en del latinske citater og historiske hentydninger, som tilsyneladende har været almen viden hos i hvert fald Folmar Thomasen, men som måske knapt nok har været det generelt hos herredsfogeder eller andre dengang.

Udsyn

Men dette er ikke eneste bevis på Folmars udsyn. Det fremgår, at han deler avis med etats- og justitsråd Holger Reedtz til Palsgård, og samme Holger Reedtz er i øvrigt

den eneste af herremændene i herredet, der prompte betaler sine regninger. Han har også været levende interesseret i den truende krig med svensken. Der er i kopibogen afskrifter af svenske lovprisninger af Karl d. XII i forbindelse med hans landgang ved Humlebæk, og der er en såkaldt paskvil (et anonymt smædeskrift) fra dansk side. Så er der refereret en noget ældre sag, nemlig den såkaldte kalotfejde mellem Thomas Kingo og hans stedson Jakob Worm. Man kunne forestille sig, at den er refereret her, da han på dette tidspunkt har haft sine bryderier med sin nabo i Urlev, præsten Jens Høstmark. I denne kalotfejde er det præsten, der får tørt på, det har nok mere Folmar.

Han låner bøger ud til sine bekendte, der kommer på besøg, bl.a. Peder Syvs ordsprog og ligeledes Joseph og Assenaths historie. Han er ofte i Horsens i selskabelig sammenhæng, forstår man. Jens Høstmark kalder han svoger, og Jens Høstmark hentyder selv til svogerskabet i Horsens i et brev til Folmar. Der er dog uklarhed om Jens Høstmarks og Folmar Thomasens svogerskab, men de kan jo begge have haft store slægter. Derudover ses han at have selskabelige relationer til herredsfogeden i Nørvang-Tørrild herred, Henrik Hansen.

Det fremgår ligeledes, at selvom han selv sælger såvel øl som brændevin, så foragter han drukkenskab. Han får fortalt, at en bekendt en sen aften i Horsens kom ravende ud fra et vennelag, men aldrig nåede længere end til bybrønden, hvor han blev fundet død næste morgen. Folmars kommentar hertil: “Gud bevare os for drukkenskab”.

Desværre er det endnu ikke lykkedes mig at finde skifter efter hhv. hans første kone og ham selv, så hvordan hans indbo var, kan jeg ikke sige meget om, kun at han havde flere ure. I hvert fald skriver han til bl.a. urmager Ahrendt Sibbern i Odense om dem.

Familieforhold

Den sidste ting, jeg vil gøre opmærksom på, er nogle få indførelser om hans familieforhold. Det var ad denne vej, jeg kom på sporet af Folmars plads i præsteslægten Sommer, da han omtaler sin morbror, præsten Niels Christensen Sommer i Ørum-Daugård pastorat. Det fremgår ligeledes, at han holder lidt øje med sin fars gård, selv om faderen forlængst er død. I 1700 får vi således at vide, at “Thomas Folmarsens gård er ganske afraget”, altså eksisterer den ikke mere. Det kunne have været spændende med flere oplysninger, men bogen slutter brat midt i 1705. Der er simpelthen ikke mere plads i bogen, så jeg må antage, at han har påbegyndt en anden, ligesom han antyder, at der findes flere før denne. Desværre eksisterer disse ikke mere, men vi har dog denne. Jeg har slet ikke været inde på Folmar Thomasens og Jens Høstmarks nabostridigheder; disse er emnet for artiklen fra 1893-1895, og de er en hel historie for sig selv.

Nyt fra lokalforeningerne

DIS-Egedal – ny lokalforening i Region Hovedstaden

Af Poul Wachmann

Den tidligere Ledøje-Smørum Slægtshistoriske Forening besluttede på sin generalforsamling i marts at blive en lokalforening i DIS-Danmark under navnet DIS-Egedal – Slægt & Data. "Vi glæder os til samarbejdet med DIS-Danmark," udtaler Bent Thygesen, formand for DIS-Egedal. Også DIS-Danmarks formand, Susanne Fuglsang, glæder sig over DIS-Egedals beslutning og tilføjer: "Der er nu 13 lokalforeninger spredt ud over landet. Det giver vores 8.000 medlemmer gode muligheder for at deltage i de mange aktiviteter, der arrangeres omkring slægtsforskning på alle niveauer."

Ledøje-Smørum Slægtshistoriske Forening blev oprettet den 23. april 1997 af deltagerne på et kursus i gotisk håndskrift, afholdt af et lokalt oplysningsforbund. Foreningen tilbyder nu et omfattende program for medlemmerne. Dette program indeholder bl.a. foredragsaftener med indbudte foredragsholdere, der fortæller om alt fra arkivalier og metoder til slægtsforskning til eksempler på egen slægtsforskning.

Hver anden mandag eftermiddag mødes medlemmer-

ne til 'Slægtsmandag'. Der er her mulighed for at få hjælp til egen slægtsforskning fra andre slægtsforskere samt til tydning af håndskriften i arkivalierne. Vi sidder omkring et langt bord med egne PC'er og drøfter også løsninger vedr. brug af PC'en i slægtsforskningen.

Lokalt dækker foreningen slægtsforskere i kommunerne Egedal, Ballerup, Albertslund og Furesø, men medlemmer længere væk fra er selvfølgelig også velkomne. DIS-Egedal holder til i Smørum Gamle Skole i Smørumovre sammen med Ledøje-Smørum Lokalarkiv under Egedal Arkiver og Museum og Ledøje-Smørum Historisk Forening.

"Vi tager altid godt imod nye medlemmer," fortæller Bent Thygesen, "og der er bestemt plads til flere medlemmer end de 43, vi allerede nu er."

DIS-Egedal arbejder på at udbygge sin nye hjemmeside under lokalforeninger på DIS-Danmarks hjemmeside. Det er allerede nu muligt at finde oplysninger om kommende arrangementer samt andre oplysninger om foreningen. Man kan ligeledes melde sig ind i foreningen online.

Slægtsforskere samlet til 'Slægtsmandag' i skolestuen i Smørum Gl. Skole. I lokalet er der internet, videoprojektor og lyd-anlæg med teleslynge. I et lille, men veludstyret, køkken kan der laves te og kaffe

Generalforsamling i Ribe

Den kiedsom vinter gik sin gang. Således synger digteren Ambrosius Stub i en arie fra 1740'erne, og det passer egentlig meget godt på den meteorologiske situation i foråret 2013. For DIS-Danmark kan man – uden fare for at overdrive alt for meget – tale om, at vinteren har været 'kiedsom' i mere end en forstand. Samme Stub døde i øvrigt efter et lidt omskifteligt liv i Ribe den 15. juli 1758 og blev begravet på Sct. Catharinæ kirkegård tre dage senere. Og hermed sluttet ringen: Netop i Ribe blev DIS-Danmarks generalforsamling 2013 holdt, og netop på datoen for begivenheden, den 13. april, var vinteren endelig ved at slippe sit tag og så småt lade foråret gøre sin entre. En del af deltagerne på generalforsamlingen var også omkring Sct. Catharinæ kirke og besøgte således stedet, hvor digteren er begravet.

Rundvisninger og forskersnak

Trods mildere luft var vejret gråt og diset, da en voksende flok medlemmer mødte op udenfor museet Ribes Vikinger, hvor de pænt måtte vente på, at døren blev åbnet kl. 10. Forhåbentlig var de efterfølgende rundvisninger, hvor valget kunne stå mellem Ribe by og museet, ventetiden værd. I hvert fald kunne man her stifte bekendtskab med Danmarks ældste by, vandre gennem maleriske gader og høre om den hekserianklagede Maren Spliid og ødelæggende stormfloder, eller man kunne holde sig til museet og tage en model af Dronning Dagmars (formodede) bolig i øjesyn og lære om byens unge år i Vikingetid og Middelalder. Faktisk er museet meget mere end et vikingemuseum.

Efter rundvisningerne samledes alle på museet, hvor

den lette frokost blev serveret – med tid og lejlighed til gode forskersnakke over bordene. Hvilket bestemt er en vigtig ekstragevinst ved at tage til generalforsamlingen! Herefter var det tid til i ro og mag at sive ind i salen og placere sig på stolerækkerne, så alle var på plads til dagens hovedsag.

Generalforsamling i lyntempo

Hvis nogen skulle have sat næsen op efter en strøm af kritiske spørgsmål, med tanke tilbage på den ekstraordinære generalforsamling i februar og den tilhørende langvarige og til tider hidsige debat i Forum, måtte den ordinære generalforsamling opleves som en lidt af en skuffelse. Dagsordenen blev afviklet, punkt for punkt, næsten

uden kommentarer og spørgsmål, og resultatet var, at man var færdig og klar til kaffen, der egentlig var tænkt placeret i en pause, 20 minutter før kaffen var færdigbrygget. Medlemmerne blev følgelig opfordret til at tage en ekstra runde i museet, så personalet kunne få tid til at finde kager og kaffekopper frem. Og endnu engang var der lejlighed til en snak med gamle venner og forskerkolleger, inden turen gik hjemad fra den nok korteste generalforsamling i DIS' snart 25-årige historie.

Konkret bragte forsamlingen et nyt medlem ind i bestyrelsen, i skikkelse af Jesper Skov, og der var opbakning til det arbejde, der er i gang. Lad os håbe på arbejdsro det næste års tid!

Referat af generalforsamling i DIS-Danmark Lørdag den 13. april 2013 - Museet Ribes Vikinge

DAGSORDEN

1. Valg af dirigent
2. Bestyrelsen aflægger beretning for det forløbne år
3. Kassereren aflægger det reviderede regnskab til godkendelse
4. Behandling af indkomne forslag
- 5.a Fremlæggelse af budget for det kommende år
- 5.b Fastlæggelse af kontingentet for det kommende år
6. Valg til bestyrelsen
- 6.a Valg af 4 medlemmer i lige år og 5 medlemmer i ulige år
- 6.b Eventuelt valg af bestyrelsesmedlemmer for 1 år
- 6.c Valg af suppleanter for 1 år
- 7.a Valg af 2 interne revisorer for 1 år
- 7.b Valg af 1 revisorsuppleant for 1 år
8. Eventuelt

REFERAT

Velkomst

Formand **Susanne Fuglsang** indledte med at byde velkommen til den ordinære generalforsamling i DIS-Danmark 2013. Hun takkede Henning Karlby for at have arrangeret generalforsamlingen og de fremmødte for at være mødt op. Endelig nævnte hun, at man også i år forsøgte at transmittere generalforsamlingen direkte via foreningens hjemmeside.

1. Valg af dirigent

Som dirigent valgtes efter indstilling fra bestyrelsen Knud-Erik Kofoed, der takkede for valget og konstaterede, at generalforsamlingen var lovligt indkaldt ifølge vedtægterne, samt at der var 128 stemmeberettigede, idet 104 medlemmer var til stede, og 24 medlemmer havde afle-

veret fuldmagt. Dirigenten gennemgik derefter dagsordenen.

Som referent valgtes Rasmus Agertoft.

2. Bestyrelsen aflægger beretning for det forløbne år

Formand Susanne Fuglsang fortalte, at foreningen med hastige skridt nærmede sig et medlemstal på 8000, idet der en time tidligere blot manglede 13 medlemmer i at nå dette tal. Herefter fortsatte hun gennemgangen af bestyrelsens beretning for foreningsåret 2012 under følgende overskrifter: DIS-Bibliotek, Ukendte Billeder, Politiets Registerblade, CPR-projekt 3, Arkivalieronline, Nordisk samarbejde, Nationalt samarbejde, Slægt & Data, Hjemmesideudvalget, DIS-Forum, Nyhedsbrev, DIS-Træf, Strategiudvalget, Lokalforeningsudvalget, Vedtægtsudvalget og Kildeudvalget. Beretningen er tilføjet som bilag 1 til dette referat.

Som en supplerende bemærkning tilføjede Henning Karlby, at en gruppe medlemmer af DIS-Danmark kontrollerer det materiale, der lægges ud på Arkivalieronline.

Bestyrelsens beretning skulle ikke godkendes, men blev taget til efterretning.

3. Kassereren aflægger det reviderede regnskab

Kasserer Henning Karlby gennemgik det reviderede regnskab for foreningsåret 2012, der er endt på et minus på 145.688 kroner. Salg af varer har ikke helt levet op til forventningerne, men på de fleste punkter er det gået bedre end budgetteret. Kassereren gjorde opmærksom på, at den tilsyneladende store udgift på 92.849 kroner til Biblioteksudvalget dækkes af de 100.000 kroner, der er afsat til nye projekter. Endelig nævnte han, at udgifter-

Ved frokosten i museets café gik snakken livligt ved bordene

ne til hjemmesiden blandt andet skyldtes omkostninger i forbindelse med et stort hackerangreb.

Efter aflæggelsen var der kommentarer fra salen. Et medlem fastslog, at eftersom det store hackerangreb var i 2013, kunne det ikke bruges til forklaring af udgifter i 2012-regnskabet, hvilket kassereren vedgik. Et andet medlem, Kate Nielsen, nægtede at stemme for regnskabet, fordi der efter hendes mening var for stor forskel på overskudsposten i det regnskab, der var blevet udleveret, og det, kassereren gennemgik for generalforsamlingen.

Med en enkelt stemme imod blev regnskabet godkendt. Kassereren supplerede med at fremvise en oversigt over medlemstallet, der stiger uge for uge.

4. Behandling af indkomne forslag

Der var indkommet en række forslag fra Knud Haaning Andersen, som imidlertid siden indleveringen har meldt sig ud af foreningen, hvorefter en ekstraordinær generalforsamling har vedtaget, at han ikke på nuværende tidspunkt kan genindmeldes. På den baggrund vurderede dirigenten, at forslagene ikke kunne behandles under dette punkt. Forslagene blev derfor udsat til eventuel drøftelse under eventuelt.

5.a Fremlæggelse af budget for det kommende år

Kasserer Henning Karlby fremlagde en nyligt revideret version af budgettet for 2013. Nyt er blandt andet, at det

forventede medlemstal er sat op til i hvert fald 8500 medlemmer, og at posten med budgetterede udgifter ligeledes er forhøjet.

Mette Fløjborg påpegede, at kolonnen med de reviderede tal ikke var med i det udleverede materiale, hvor kun tallene for budgettet for 2012, for det reviderede budget for 2012 og for budgettet for 2013 stod opført. Kassereren vedgik dette, og Bent Christensen foreslog, at generalforsamlingen holdt sig til de tal, der fremgik af det udleverede materiale. Kassereren gennemgik dog de poster, hvor budgettet er revideret, og det blev oplyst, at både det reviderede budget for 2013 og budgettet for 2014 ligger på foreningens hjemmeside.

Budgettet skulle ikke godkendes, men blev taget til efterretning.

5.b Fastlæggelse af kontingentet for det kommende år

Kasserer Henning Karlby oplyste, at kontingentet også det kommende år bliver 200 kroner for enkeltmedlemmer og 300 kroner for familiemedlemskaber.

6. Valg til bestyrelsen

6.a. Valg af 4 medlemmer i lige år og 5 medlemmer i ulige år

Ved generalforsamlingen i 2012 blev bestyrelsesperioden ændret fra tre til to år. For at få det nye system til at

køre skulle der i år vælges tre bestyrelsesmedlemmer for en toårig periode, idet de nuværende bestyrelsesmedlemmer Susanne Fuglsang og Gitte Christensen var på valg, og Knud Haaning Andersen var udtrådt af foreningen. Generalforsamlingen genvalgte Susanne Fuglsang og Gitte Christensen og valgte desuden Kirsten Andersen, der som tidligere suppleant havde udfyldt Knud Haaning Andersens plads.

6.b. Eventuelt valg af bestyrelsesmedlemmer for 1 år

Da Morten Hovedskov Nielsen var trådt ud af bestyrelsen to år før tid, skulle der desuden vælges et bestyrelsesmedlem for en etårig periode. Generalforsamlingen valgte Bodil Grove Christensen.

6.c. Valg af suppleanter for 1 år

Som suppleanter valgtes efter indstilling fra bestyrelsen Arne Christiansen og Jesper Skov.

7.a Valg af 2 interne revisorer for 1 år

Som interne revisorer genvalgtes efter indstilling fra bestyrelsen Knud Spangsgø og Svend-Erik Christiansen.

7.b Valg af 1 revisorsuppleant for 1 år

Som revisorsuppleant genvalgtes efter indstilling fra bestyrelsen Steen Kobberø-Hansen.

8. Eventuelt

Som bebudet under punkt 4 gav dirigenten under eventu-

elt mulighed for at drøfte de forslag, som Knud Haaning Andersen var indkommet med, såfremt der var ønske om det. Werner Wittekind foreslog, at de punkter i forslagene, der vedrører foreningens vedtægter, tages op af Vedtægtsudvalget. Herudover ønskede ingen medlemmer at kommentere eller drøfte forslagene.

Laila Olsen havde læst, at det skulle til at være lokalforeningernes opgave at vælge kandidater til bestyrelsen, og ville gerne vide, om det kunne have sin rigtighed. Formanden afkræftede rygterne som ubegrundede.

Mette Fløjborg kommenterede punkt 5.a, hvorunder budgettet for det kommende år blev fremlagt. Af referaterne fra de sidste 10 års generalforsamlinger fremgår det, at der omkring hvert andet år er blevet stemt om budgettet, mens det omkring hvert andet år blot er blevet fremlagt, oplyste hun. Selv ser hun gerne, at der stemmes om det. Svend Larsen mente derimod ikke, at man kan vedtage et budget og pålægge en endnu ikke valgt bestyrelse at overholde det. Mette Fløjborg opfordrede bestyrelsen til i vedtægterne at præcisere, om der skal stemmes eller ej, så det ikke er op til dirigentens fortolkning. Formanden lovede, at spørgsmålet vil indgå i Vedtægtsudvalgets arbejde.

Herefter takkede dirigenten for god ro og orden, og formand Susanne Fuglsang takkede endnu en gang for fremmødet. Efter knap en time var generalforsamlingen til ende.

Knud-Erik Kofoed
Dirigent

Rasmus Agertoft
Referent

Museet Ribes Vikinger dannede ramme om årets generalforsamling

Fæstere og fæstearkivalier

Kathrine Tobiasen

Korsagervej 13

8900 Randers

Tlf. 64 64 51 06

tobiasen@dis-danmark.dk

Det skulle være mærkeligt, om vi ikke alle – næsten da – et eller andet sted i vores net af rødder har en fæstebonde eller to. For et par hundrede år siden boede ca. 80 % af befolkningen på landet; de fleste af disse ernærede sig som bønder, og blandt bønderne var kun ganske få selvejere, i hvert fald når vi er tilbage før 1780'erne. Altså var der en massiv overvægt af fæstebønder i befolkningen i 1700-tallet og de foregående århundreder. Og antallet af anetavler helt uden fæstere vil være tilsvarende lille.

Fæstevæsen og stavnsbånd

I 1788 blev bønderne frie – sådan da. Stavnsbåndet blev ophævet, og det betød, at de unge karle frit kunne flytte fra deres hjemstavn. Men det var ikke ensbetydende med, at også fæstevæsenet blev afskaffet. Tværtimod, det fortsatte op gennem 1800-tallet. Heller ikke Grundlovens vedtagelse i 1849 fik bugt med denne særlige form for ufrihed; den blev først endeligt afskaffet ved lov i 1919. På dette tidspunkt var der dog ikke mange fæstebønder tilbage, men rent juridisk eksisterede begrebet indtil da.

At fæstevæsenet og stavnsbåndet ikke blev afskaffet i ét hug er ikke så underligt; der er nemlig tale om to forskellige ting. Stavnsbåndet var en militær foreteelse, et middel, der skulle sikre, at godsejerne havde tilstrækkeligt mandskab til at dække værnepligten, mens fæstevæsenet derimod drejede sig om ejendomsretten til bøndergårdene.

Fæstebrevet

En ny fæster trådte ikke bare til og gik i gang med arbejdet, der blev lavet en retslydig aftale, hvor betingelserne ved fæsteoverdragelsen blev nedfældet. Dette dokument er fæstebrevet, der blev skrevet i to eksemplarer; det ene fik godsejeren, det andet fæsteren, efter at begge parter havde forsynet brevene med deres underskrifter. Fra 1719 blev det endvidere fastslået ved lov, at fæstebrevene skulle indføres i en fæsteprotokol, som godsejeren havde pligt til at føre. Det er en lov, vi som slægtsforskere kan være meget tilfredse med, for den betyder nemlig, at der fra dette år er gode chancer for at finde bevarede fæstebreve – en protokol forgår ikke så let som løse papirer!

Faste udtryk

Fæstebrevene er udformet over samme læst, man vil se

indhold og faste udtryk gå igen, hvor i landet man så end befinder sig. Store dele er da også hentet direkte fra Christian den Femtes Danske Lov (se tekstboksen). De starter altid med at nævne ejeren (måske nøjes man med 'underskrevne'), som gør vitterligt, at han "stæder og fæster" til bemeldte fæster en ganske bestemt gård eller et bestemt boel, beliggende i x-by. Vi hører som regel også, hvem den tidligere fæster har været; meget ofte er det den nye fæsters far eller svigerfar, der "godviligen oplader" stedet til sin søn, fordi han ikke længere selv magter opgaven, men det kan også være en mand, der ikke selv har børn, som kan tage over – eller måske en mand, der ikke har formået at drive gården og opfylde forpligtelserne i fæstebrevet.

Hartkornet

Stedets hartkorn anføres også altid; det er nemlig ud fra det, skatter og afgifter fastsættes. Hartkornet – ordet betyder simpelthen hårdt korn og er et udtryk for hvor meget korn, der skønsmæssigt kan avles på gårdens jorder – ansættes i tønder, skæpper, fjerdingkar og album, og disse mål varierer enormt fra landsdel til landsdel. For at avle en tønde rug skal der i magre midtjyske hedeegne meget mere jord til end på de frugtbare agre på Fyn og Lolland-Falster. Der ville følgelig ikke være nogen mening i at værdisætte en gård ud fra, hvor mange hektar den

Indledningen til et fæstebrev til Jørgen Jensen Smed, udstedt 1747 på Nørholm Gods, Ribe Amt

Danske Lov, tredje bog, 13. Capitel

1. Ingen skal udvisis af sin Gaard, som hand haver fæst af sin Husbond, saa længe hand holder den ved Hævd og Bygning, og den forbedrer, og lovligen gøder sin Jord i Marken, og giver sin Skyld i lovlig Tid, som er Smørskyld til St. Hans Dag Mid-sommer, Kornskyld til St. Mortens Dag og andre smaa Bede, Giesterj og Oldengield, og anden Ret-tighed, hver til sin tilbørlig Tid, og er sin Husbond og hans Fuldmægtig i hans Fraværelse hørig og lydig, og et laaner, lejer, eller fæster, fra sin Gaard Ager, Eng, eller noget af Gaardens Tilliggelse, eller tilstæder nogen anden at bruge noget af Gaar-dens Tilligelse, og ej hugger i de Skove, der til-ligge, i nogen Maade, uden sin Husbonds, eller hans visse Buds, Minde.
2. Forbryder Bonden sig imod noget af disse Stykker, da haver hand sin Gaard forbrut.
3. —
4. Efter Bondens Død maa hans efterlatte Hustrue uden al Indfæstning beside Gaarden med al sin Tilliggelse, saa længe hun sidder Enke, og retter sig efter det, som om Bonden forskrevit staa; Men dersom hun vil giftis, da skal den, som hende egter, fæste Gaarden af Herskabet, før end hand drager i Gaarden.

bredte sig over. Som tommelfingerregel kan man sige, at en gård af jævn middelstørrelse ligger på omkring 3 tøn-der hartkorn.

Forpligtelser

Det gælder, at fæsteren kan beholde stedet for sin livs-tid, hvis han vel at mærke opfylder forpligtelserne, som er: 1. Han skal til rette tid og sted betale *landgilde*, 2. han skal svare alle *kongelige skatter* og 3. han skal for-rette *hoveri*. Er overdragelsen af fæstet sket på grund af alder, hører der også en aftægt til forgængerens og hans eventuelle kone med i aftalen.

Desuden må fæsteren love at holde gården i god stand og drive jorden som sig hør og bør – og gerne for-bedre den. Han må ikke sælge, udleje eller lade noget af ejendommen bortkomme, i hvert fald ikke uden godseje-rens tilladelse. Han skal være sin husbond (dvs. godseje-ren) hørig og lydig og i øvrigt rette sig efter lands lov og ret. Hvis han ikke overholder disse krav, falder hamme-ren: Det vil resultere i *fæsterettighedernes fortabelse*. Han kan altså risikere at blive sat fra stedet.

Indfæstning

Sidst i fæstebrevet nævnes ofte (men ikke altid) *indfæst-ningen*, det beløb fæsteren betaler ved overtagelsen af fæstet. I dag ville man måske kalde det indskud. Beløbet kan variere en del, men afspejler som regel stedets stør-

Mål for hartkorn

- 1 tønne = 8 skæpper
- 1 skæppe = 4 fjerdingkar
- 1 fjerdingkar = 3 album

relse, og hvor velholdt det er. Er en gård meget forsømt, slipper fæsteren måske helt for indfæstningen. En god stor gård kan koste over 50 rd.

Redsel og gæsteri

Indfæstningen er et engangsbeløb, mens de tidligere nævnte ydelser vender tilbage år efter år. *Landgilde*, som ofte skal udredes til *Martini dag* (Mortens dag, den 11. november), bestod oprindeligt af naturalier som korn, lam, høns, fisk, eller hvad man ellers måtte have af ud-komme på stedet, men efterhånden blev større eller min-dre dele af afgiften erstattet af et pengebeløb. Afgifterne kaldes under et for *redsel*, og nej, det specielle ord har ikke noget med rædsel at gøre, selv om det sikkert ikke har været en fornøjelse at skulle levere varerne! Ordet er en afledning af 'udrede'. Ofte ser man ordet i formen *småredsel*, der altså dækker mindre bidrag som høns, gæs m.v. I ældre fæstebreve støder man på begrebet *gæsteri*, som også Danske Lov nævner. Det dækker over et beløb, som fæsteren skal betale i stedet for at være forpligtet til at yde husly og opvarmning til herremanden og hans folk og heste, når de var på rejse.

Spand- og gangdage

Hoveriet er arbejde, fæsteren er forpligtet til at udføre for godsejeren. Som regel er det ikke udspecificeret i fæste-brevet, man nøjes med at henvise til godsets regler for hoveri. Der er tale om tre forskellige former for hoveri: *Spanddage*, hvor fæsteren (eller en søn eller tjenestekarl) møder på godset med et spand heste, evt. også en plov, *gangdage*, hvor fæsteren eller karlen bare kommer alene uden redskaber og bliver sat til forefaldende arbejde, så-som at rense vandsteder eller udføre reparationer på godsets bygninger, og *ægter*. Det sidste står for rejser (ordet er afledt af 'age'), hvor fæsteren møder op for at fragte korn, træ, brænde, eller hvad der nu måtte være behov for, fra eller til godset. Der kan være tale om korte eller lange ægter, de første er på et par mil, de sidste kan være noget længere, undertiden endda så lange at en overnatning på et fremmed sted hører med.

Fritagelse for hoveri

Omfanget af hoveriet kunne variere meget fra sted til sted. Nogle godser havde mere arbejde, der skulle udfø-res og færre hænder at fordele det på. I lang tid var det et forholdsvis ureguleret område; den enkelte godsejer havde rimeligt frit spil. Men i slutningen af 1700-tallet, hvor de store landbrugsreformer blev gennemført, havde man også øje for, at bønderne ikke skulle udnyttes for

hårdt, og der kom regler for hvor ofte en bonde kunne indkaldes til hoveri. Det blev også bestemt, at en gård skulle takseres af vurderingsmænd, inden en ny fæster tog over, så den nye ikke skulle gøres ansvarlig for for-gængerens eventuelle forsømmelser.

Det var ganske almindeligt, at godsejere havde gårde spredt over et større område i flere sogne. En fæster kunne derfor bo så langt fra herregården, at det var upraktisk at forrette hoveri på almindelig vis. Der ville simpelthen gå for meget tid med at vandre eller ride til arbejdsstedet. I sådanne tilfælde blev fæsteren fritaget for hoveri, men måtte i stedet betale et større beløb i landgilde.

Kongelige skatter

Med tiden blev det klart, at hoveriet var en forældet arbejdsform. Fæsterne skulle have tid til at passe deres egne gårde for at kunne drive dem med udbytte – som også godsejeren var interesseret i – og omvendt lagde de næppe det store engagement i det arbejde, de præsterede på godset. Følgelig ser man, at hoveriet konverteres til et pengebeløb, som kan udredes, uden at det griber forstyrrende ind i arbejdsindsatsen.

Endelig er der de kongelige skatter, og her er man som regel omhyggelig med at nævne, at der er tale om både *sædvanlige* og *usædvanlige*. Måske formuleret: *som nu er og efterdags bliver påbudet*. Man kunne nemlig aldrig vide, hvad der måtte opstå af pengebehov for majestæten, specielt i krigstider eller hvis en prinsesse skulle giftes – med et kostbart bryllup til følge! Derfor må godsejeren helgardere sig.

Enke ved fæstet

Når fæstebrevet er underskrevet, overtager fæsteren gården og kan drive den til sin dødsdag, eller til han har behov for at overlade den til en anden. Omtrent samtidig med overtagelsen ser man ofte, at den unge mand gifter sig, nu er han nemlig i stand til at forsørge en familie. Skulle fæsteren dø i sin bedste alder og efterlade en kone, kan enken uden videre fortsætte ved fæstet. Det ser man jævnligt eksempler på, især hvis hun har børn, der er så store, at de kan hjælpe til ved bedriften. Er børnene derimod små, er den eneste udvej for hende at finde en ny passende ægtefælle, som kan tage den tidligere mands plads. Der er en stilling ledig, og den må genbesættes – en gård er en lille virksomhed, der kræver sit personale, for at den kan drives, som den skal. Det er det overordnede forhold, som alle må rette ind efter.

Hest og vogn

Fæstebonden har brugsretten til gården, og derudover får han stillet visse husdyr og redskaber til rådighed af godsejeren. Han får det, der er nødvendigt til driften af gården. Han skal have et antal heste, beregnet ud fra stedets hartkorn. En mindre gård på et par tønder hartkorn

kan nøjes med to heste, mens en større kræver fire eller flere. En vogn eller to, igen afhængig af størrelsen på gården, hører også med; den ene vogn er gerne en *beslagen* vogn, forsynet med udstyr så som tømmer og trækkeøj. Endelig skal der være en plov og et sæt harver. Disse ting leveres ved overtagelsen af fæstet og regnes ikke med blandt ejendelene, når formuen skal gøres op ved et eventuelt skifte, hvis fæsteren eller hans kone skulle dø.

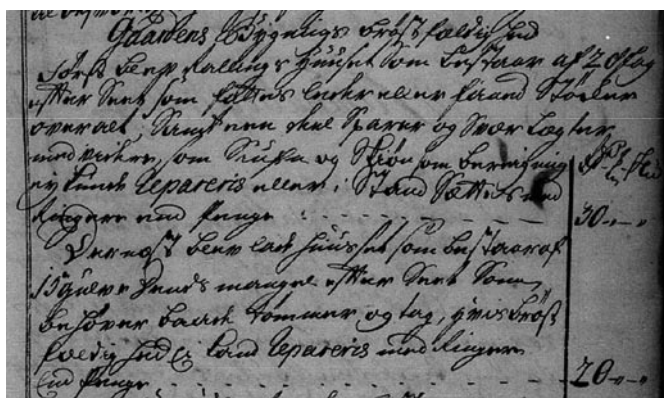
Bygfæld

Bygningerne hører som nævnt heller ikke til formuen, men det er langt fra ligegyldigt, hvor godt fæsteren forstår at holde dem vedlige. Derfor ser man ved skifter, at bygningerne vurderes, og *bygfælden* anføres. Det noteres for salshus (stuehus), lade, fæhus og øvrige udhuse, om de trænger til reparation; somme tider går man endda så meget i detaljer, at det nævnes, at laden mangler f.eks. 8 bjælker og 3 spær. Udgiften til disse reparationer trækkes fra den samlede formue. At så mange poster kunne trækkes fra ved formueopgørelsen var klart i godsejerens interesse; på den måde holdt man nemlig gårdens værdier samlede og undgik, at de blev spredt ud på flere arvinger.

Godsejerens bemyndigelser

Et gods udgjorde et lille samfund for sig. Godsejeren ejede bøndergårdene under godset, men derudover havde han andre bemyndigelser. Han var skifteforvalter for fæsterne; det var ham, et dødsfald skulle meldes til, og ham, der sørgede for at skiftet efter afdøde foregik på retmæssig vis. Skifteforretningerne gav ham en pæn ekstra indtægt, hvorfor han og hans standsfæller også holdt godt fast i dette hverv!

Godsejeren indkrævede de kongelige skatter hos bønderne, og hvis de ikke kunne betale, måtte han selv punge ud – derfor nævnes forpligtelsen til at betale skatterne altid i fæstebrevene.

En del af bygfælden på en gård under Scheel Gods, Randers Amt, er her gjort op i et skifte. Først Rallingshuset (stuehuset), der "ey kunde repareris eller i Stand Sættes med Ringere end Penge 30 Rdl." Dernæst ladehuset, der kan repareres for 20 Rdl. Senere følger fæhus og fåre- og tørvehus (ikke med på billedet)

Han skulle sørge for, at godset stillede det kontingent af soldater, som det var forpligtet til, og netop for at undgå, at karlene skulle forlade godset og efterlade ejeren uden tilstrækkeligt med værnepligtige, indførtes stavnsbåndet; til formålet førte godset lægdsruller, som man kan være heldig at finde i godsarkiverne.

Straffe

Endelig havde han ret til at straffe sine bønder, hvis de var opsætsige eller ikke fulgte hans anvisninger. Straffene bestod mest i en gang prygl eller anbringelse i hundehullet. En træhest kunne formentlig også træffes her og der, men den har nok ikke været så udbredt, som man måske kunne formode. Værste straf var *forsiddelse* af fæstegården. Som led i de store landboreformer blev det dog bestemt ved forordningen af 8. juni 1787, at ingen fæster kunne sættes fra gården, uden at sagen havde været omkring en domstol. Nogle få år senere blev gods-ejerens ret til at afstraffe fæsterne korporligt også afskaffet. Det sidste gjaldt dog kun gårdmændene, husmændene kunne stadig behandles efter husbonds for-godtbefindende.

Kilderne

Hvor går man så hen og finder materiale vedrørende ens fæstebønder? På sin vis er det enkelt: Alle arkivalierne skal findes i godsarkiverne, der hører hjemme på landsarkiverne. Men i næste omgang kan der godt rejse sig et par problemer. For det første skal man finde ud af, hvilket gods forfædrene hørte under, og det er ikke naturgivent, at det bare var den nærmeste herregård. Godser kunne have deres besiddelser spredt over et større område, og flere godser kunne snildt eje gårde i samme sogn – og endda i samme lille bebyggelse i sognet.

Man kan her bruge de stedregistre, der er udarbejdet. For det sjællandske område *Sognenøgle til skifteprotokoller fra private godser, institutioner, præstekald m.m. øst for Storebælt*, for Fyn *Stednavneregister til godsejernes skifteprotokoller til 1850 i Landsarkivet for Fyn* af Anne Riising og for Nørrejylland Bente S. Vestergaards *Stedregister til Nørrejske Godsarkiver*. Et opslag i disse værker vil give et fingerpeg om, hvilke godser der kan være tale om.

Afleverede arkivalier?

Næste problem er så, at det slet ikke er sikkert, at det eftertragtede godsarkiv er afleveret til noget arkiv. Som private foretagender er godser ikke forpligtede til at aflevere noget (ud over skifteprotokoller) til Statens Arkiver. Hvis arkivalierne er afleveret, står de i magasinerne på det landsarkiv, de hører under, men hvis de derimod ikke er afleverede, er der kun én udvej: At spørge nuværende ejer, om man kan få lov til at kigge i protokollerne. Man kan vel have lov at være heldig!

Et andet problem er, at arkiverne kan være gået tabt. Drejer det sig om et mindre gods, der tidligt er blevet op-

købt og udstykket, vil der ofte ikke være noget tilbage. Det kan også forekomme, at kun dele af arkivet er beva-ret; måske går fæsteprotokollen ikke tilbage til 1719. Måske er jordebøgerne (denne kilde vender vi tilbage til om lidt) væk. Men i mange tilfælde er der rent faktisk af-leveret fine og omfattende arkiver, som det kan være me-get givtigt at gå på opdagelse i.

Ejere af godset

Jeg har hele tiden konsekvent skrevet 'godsejeren', men egentlig er det en kraftig forenkling. Der kan være mange andre typer ejermænd til bøndergårde. I middelalderen var den katolske kirke, ved siden af adelen, den helt store ejer af jordisk gods, men efter reformationen over-gik kirkens ejendomme til kongen. Adelens magt vok-sede, og dens medlemmer var villige opkøbere, når kro-nen fattedes penge. Men også velhavende borgere i by-erne kunne finde på at bruge overskud på at opkøbe gårde, og ude i sognene havde kirkerne stadig en del gods under sig, ligesom præster med ledig kapital kunne udvide ejerskabet med ekstra gårde ud over præstegår-den. Endelig var der institutioner som universitetet (Kø-benhavns – der var ikke andre), Sorø Akademi og køb-stædernes hospitaler, som ikke var sygehuse i vores mo-derne forstand, men steder, hvor ældre, ubemidlede men-nesker kunne få husly og livsfornödenheder. Disse insti-tutioner havde brug for indtægter til driften, og dem fik de via landgilde fra fæstegårde.

Hospitalernes og øvrige institutioners arkiver er at sammenligne med godsarkiver og kan ses på landsarki-verne. Borgere og præster derimod vil normalt ikke have efterladt noget arkiv. Her er man altså på herrens mark som slægtsforsker.

Jordebøger

Hvad kan man så kigge efter, når man har fundet sit godsarkiv? Vi har været inde på fæsteprotokoller og skif-teprotokoller. Derudover er *jordebøgerne* vigtige. En jordebog er en oversigt over et gods' ejendomme, med oplys-ninger om fæster og størrelse på gården. Måske mere, men de nævnte data vil altid være med. Jordebøger kan være udarbejdet på forskellige tidspunkter, og i et gods-arkiv kan der snildt findes en hel stribe af slagsen. De gi-ver selvsagt et øjebliksbillede over fæsteforholdene på det givne tidspunkt, og har du mistanke om, at en ane har været fæster under godset, er det den oplagte kilde at starte med. Gennemgå hele striben og find ud af, hvem der op gennem årene har siddet ved fæstet. Hvis en ny fæster er kommet til lige omkring jordebogens til-blivelse, vil man ofte se begge fæsteres navne anført, måske som noget i retning af: Fæster: Jens Hansen, nu Hans Jensen.

Regnskaber og lægdsruller

Godsets regnskabsbøger kan også være interessante.

Måske kan man her finde oplysninger om, hvornår ens aner har betalt deres landgilde. Er den faldet prompte, eller er der blevet givet henstand? Har en fæster købt sig til et *fripas*, et dokument, der gav ret til at rejse fra godset, og som godsejeren tog sig solidt betalt for? Har godsejeren kradset bøder ind fra fæsterne?

Lægdsrullerne skal også nævnes. De er indrettet som de senere lægdsruller, dvs. man får oplyst fæsterne og deres værnepligtige sønner, med oplysninger om sønnernes alder, og hvor de p.t. befinder sig. Ud over at man kan følge folks flytninger, er lægdsrullerne en gave i de sogne, hvor kirkebøgerne mangler.

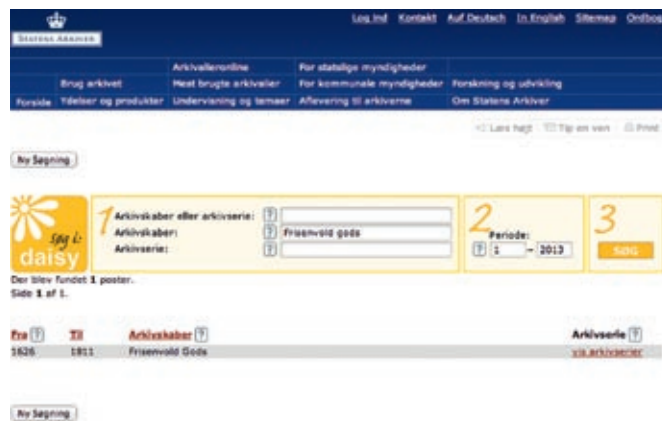
Familysearch og Daisy

Før i tiden måtte man drage til et landsarkiv for at se godsarkivalierne. I dag er det blevet meget nemmere, idet mormonerne netop har lagt et væld af scannede arkivalier ud på deres hjemmeside www.familysearch.org. Se artiklen i Slægt & Data nr. 1 2013.

Det vil være en god ide at bruge Daisy (www.sa.dk/daisy) til at få et overblik over, hvad hvert enkelt godsarkiv rummer. Skriv godsets navn i feltet *Arkivskaber*, og klik i næste skærbillede på *vis arkivserier*. Så har du fortegnelsen over arkivalier, som du kan se nærmere på ved næste arkivbesøg – eller kigge efter på Familysearch. Det kan godt være, at titlen på en arkivserie ser lidt småkedelig ud, men man kan aldrig vide, hvor man kan falde over virkelige godbidder, så bestil endelig og se, hvad der gemmer sig.

Læs mere om fæstere

Har du lyst til at læse mere om tilværelsen som fæste-

En søgning på Daisy; her gælder det Frisenvold Gods

bonde, vil jeg til slut nævne et par gode bøger. Bønderne udfoldede sig ikke skriftligt i stor stil, de fleste af dem kunne kun underskrive sig med ført pen, altså med hjælp fra skriveren, men enkelte dagbøger er bevaret og udgivet. F.eks. *Sådan var det: en fæstebondes dagbog 1788*, ved Olaf Riis. Landbrugsrådet, 1987.

Birgit Løgstrup: *Bundet til jorden* (Landbohøiologisk Selskab, 1987) handler, som undertitlen – Stavnsbåndet i praksis 1733-1788 – afslører, egentlig om stavnsbåndet i praksis, men har også meget stof om fæsternes hverdags- og arbejdsliv.

Palle Ove Christiansen sætter i bogen *Lykkemagerne* (Gyldendal, 2002) lup på landsbyen Gørslev på Sjælland og går meget tæt på såvel bønder som forvalter og gods-ejer i brydningstiden op til landboreformerne. Meget anbefalelsesværdig – også selv om man ikke lige netop har aner i Gørslev!

Samfundet for Dansk Genealogi og Personalhistorie

Til alle interesserede!
Siden stiftelsen 1879 har Samfundet udgivet Personalhistorisk Tidsskrift med et væld af vægtige indlæg om dansk genealogi og personalhistorie – de første mange år tillige norsk!

Kontingent
Årligt 250 kr. for to hæfter, hver på 120 sider, og nye medlemmer modtager straks det foregående års to hæfter helt gratis!
Ældre årgange hver à to numre sælges til flg. priser pr. årgang: Siden 2004 kun 200 kr., 1990-2003 kun 150 kr. og de ældste årgange fra 1989 og tidligere kun 80 kr. - Så længe lager haves!

Nyeste tiltag for alle: CD-rom – for kun 50 kr.!
Akkumuleret Personregister til Personalhistorisk Tidsskrift 1880-2012. Af Poul Steen.
Hurtig og praktisk indgang til de tusindvis af navne, der i løbet af de mange år har været omtalt i tidsskriftet.

Bestillinger
Anton Blaabjerg, Fredensgade 38, 8800 Viborg, tlf. 86 61 04 36, E: blaab@webspeed.dk, fællesekspeditionen for Samfundet og Sammenslutningen af Slægtshistoriske Foreninger. – Dér fås også den ajourførte bogliste for SSF's forlag Slægten, der – tid efter anden – også ajourføres på SSF's hjemmeside: www.ssf.dk.

DIS-Bibliotek

Af Kirsten Andersen
Gjeltensåsen 125
3650 Ølstykke
Tlf. 47 17 75 78
andersen@dis-danmark.dk

Som omtalt i et tidligere nummer af Slægt og Data (nærmere bestemt i nr. 3 2012), fik DIS-Danmark sidste sommer en stor bogsamling fra Landsarkivet. Bøgerne blev pakket i ca. 650 flyttekasser og opmagasineret.

I november 2012 fandt Biblioteksudvalget egnede lokaler i Albertslund og gik i gang med at male og sætte i stand. De første IKEA-reoler blev indkøbt og fyldt med bøger i starten af december.

Midt i januar 2013 fik vi leveret 350 af de 650 flyttekasser, og i slutningen af januar fik vi 65 IKEA-reoler, som vi gik i gang med at samle og sætte op.

Omtalen i Slægt og Data havde fået nogle interesserede medlemmer til at henvende sig med tilbud om at give en hjælpende hånd med til udpakning m.v. Disse hjælpere blev inviteret til Albertslund i starten af februar, og så gik det hurtigt med at få tømt de 350 kasser. I starten af marts fik vi leveret de sidste ca. 300 flyttekasser fra opmagasineret.

Nu er alle bøger pakket ud af kasserne og sat på hylde. Vi har stadig ca. 140 uåbnede kasser med mikrokort og film, som vi skal have fundet plads til.

Samtidig med den fysiske opsætning af bøger og reoler har vi arbejdet på at sætte et bibliotekssystem op, hvori alle bøgerne skal registreres. Fra Rigsarkivet har vi fået kartotekskort, som indeholder oplysninger om alle bøgerne. Via bibliotekssystemet kan man hente oplysninger om en bogs forfatter, titel osv. fra bibliotek.dk. Vi har hver især taget en kasse kartotekskort med hjem, hvor vi fra vores egen PC henter oplysningerne fra bibliotek.dk ind i bibliotekssystemet.

Når alle kartotekskortene er registreret, vil vi sætte

stregkoder på hver eneste bog og registrere, hvilken hylde den står på. Udfra de registrerede oplysninger vil vi derefter være i stand til at finde ud af, hvilke bøger der, ifølge ophavsretsloven, er gamle nok til at blive scannet og gjort tilgængelige for vores medlemmer.

Reolerne står i tætte rækker i lokalet; der skal være plads til det hele

Meget er på plads, men der står stadig kasser, som venter på at blive pakket ud

Masser af bøger! Får man ikke bare lyst til trække dem ud af hylderne og kigge i dem?

Hvad er Wad?

Af **Mette Fløjborg**

Hesteskoen 2
5250 Odense SV

Formand for DIS-Odense og tovholder i projekt Wads sedler

Email: mette@floyborg.dk

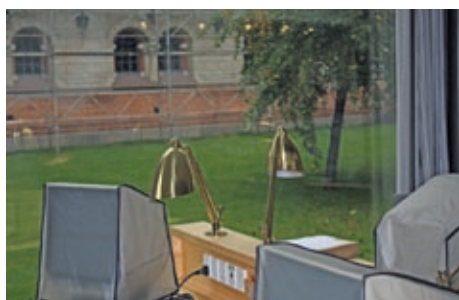
Web: www.floyborg.dk

Wads sedler – nu på internettet

Som I sikkert har bemærket, findes Wads sedler nu på internettet. Sedlerne indeholder navne og oplysninger om fynboer gennem 500 år. Find sedlerne og den søgbare database på www.slaegtogdata.dk -> Kilder -> DIS-Sedler.

En idé fødes

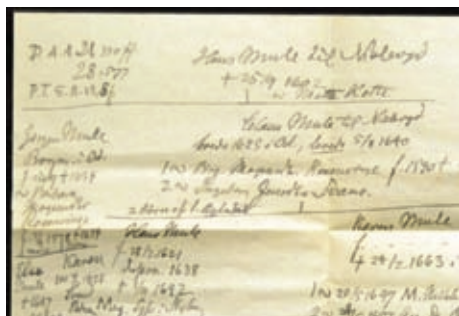

I foråret 2012 havde DIS-Odense købt et aftenarrangement på Landsarkivet for Fyn med rundvisning. 50 medlemmer mødte op, og vi hyggede os med kaffe og kage samt masser af arkivalier. Nogle medlemmer holdt små oplæg om spændende arkivalier, og en af arkivets medarbejdere gav en rundvisning.

På turen rundt i de fjernteste hjørner af arkivet stødte vi på en stak papkasser med 30 små fine 'bøger' indeni. Hver bog indeholdt 4-500 sedler med håndskrevne optegnelser om fynboer. Sedlerne er skrevet af G. L. Wad, den første landsarkivar i Odense.

Sedlerne stod alfabetisk efter hovedpersonens navn og var påført notater, anetræer, avisudklip og meget mere.

Mens vi bag efter sad og gumlede på kasserne, kom et par stykker til at snakke om, at de sedler var ret interessante, og at det kunne være ret smart at få dem ud på internettet. Et løst gæt var, at kasserne indeholdt 20.000 sedler.

Efter nogle måneders tænkepause modnedes idéen. Mon vi kunne lokke nogle af lokalforeningens medlemmer til at fotografere sedlerne? Mon vi kunne finde nogen til at taste navnene ind i en database? Hvem kunne

lave en database for os? Hvem ville lægge serverplads til sedlerne, så de kunne komme på internettet? Spørgsmålene var flere end svarene, men alt løste sig på bedste måde.

Alt det praktiske

Fotografer var lette at skaffe. Efter at idéen var luftet i DIS-Odenses e-mailnyhedsbrev, var der straks 10 frivillige, som meldte sig.

DIS-Danmark tøvede ikke et sekund med at sige ja til at lægge serverplads til projektet, så sedlerne kunne ligge på deres hjemmeside.

DIS-Danmarks webmaster, Arne Feldborg, havde i sin tid lavet databasen til Nygaards sedler og mente, at den forholdsvis nemt kunne 'strikkes om' til vores sedler. Det ville han gerne hjælpe os med. To personer fra DIS-Odense gik i gang med at maile med Arne for at få lavet en god skabelon til indtastningen. Arne lyttede til vores ønsker og løste opgaven til UG.

Derefter måtte vi i gang med at lave et fotostativ, så det hele kunne foregå lidt rationelt og på den bedste måde af

hensyn til efterbehandling af de mange fotos. Arne Christiansen gik i gang hjemme i kælderen, og jeg købte smuk sort velourstof til beklædning af monstrummet.

Vi måtte også have et kamera. DIS-Odenses bestyrelse mente ikke, at jeg skulle lægge kamera til, så vi købte et kamera til dette og forhåbentlig flere projekter. Undervejs søgte vi DIS-Danmark om støtte til kameraet, og sørme om de ikke betalte halvdelen! Det blev vi meget glade for.

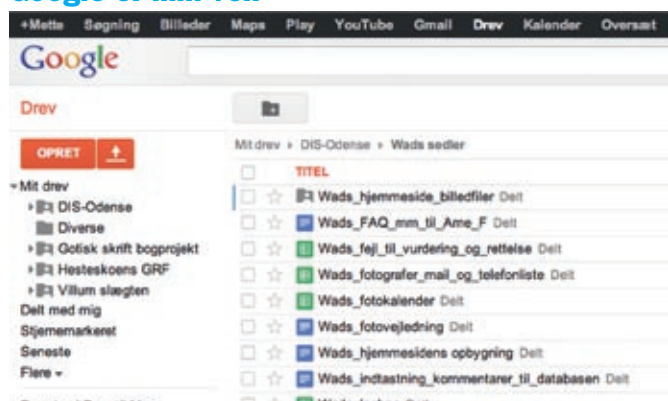
Fotopladsen på Landsarkivet for Fyn er stort set ikke-eksisterende. Det består af et hæve-sænkebord i den

Byfoged og postmester i Kerteminde Otto Bull afskediges i 1750 på grund af 'hans henfald til drukkenskab og lidderlighed'.

Seddel nr. 2328

mørkeste krog af arkivet. Vi købte derfor en lampe til arkivet i Ikea, og med det nye hjemmelavede fotostativ var vi klar til at indtage læsesalen i store doser.

Google er min ven

Alle deltagere i projektet fik adgang til en mappe på Google Drev. Dér lagde vi en udførlig fotovejledning, så alle kunne betjene kameraet og de små hukommelseskort på samme måde. Google-drevet indeholdt også projektbeskrivelse, fotokalender, fotovejledning, tastevejledning og meget mere, som blev rettet til undervejs.

Fordelen ved at bruge Google Drev er, at det hele tiden er den opdaterede og gældende version af alting, man ser. Ikke noget med fotovejledning i flere versioner, der sendes rundt pr. e-mail – den findes kun et sted!

	A	B	C	D	E	F	G
1		MANDAG	TIRSDAG	ONSDAG	TORS DAG	FREDAG	Så mange beger mangler vi
2	UGE 6	4-Feb-2013	5-Feb-2013	6-Feb-2013	7-Feb-2013	8-Feb-2013	29
3	kl. 10-12	Lukket	Joan/Mette	Par/Lise	Claus/Mette (kl. 11-13)		
4	kl. 13-15	Lukket	Joan/Mette (kl. 12-13)	Steffen/Mette	Ivan/Mette	Lukket	
5							16
6	UGE 7	11-Feb-2013	12-Feb-2013	13-Feb-2013	14-Feb-2013	15-Feb-2013	
7	kl. 10-12	Lukket	Lise/Steffen	Par/Lise	Jan/Mette	Arne/Steffen	
8	kl. 13-15	Lukket	Joan/Ivan	Par/Lise	Par/Claus	Lukket	2
9							
10	UGE 8	18-Feb-2013	19-Feb-2013	20-Feb-2013	21-Feb-2013	22-Feb-2013	
11	kl. 10-12	Lukket	Mette/Lise	Par/Mette/Lotte			0
12	kl. 13-15	Lukket		Par/Mette/Lotte	Lukket		
13							
14	UGE 9	25-Feb-2013	26-Feb-2013	27-Feb-2013	28-Feb-2013	1-Mar-2013	
15	kl. 10-12	Lukket					
16	kl. 13-15	Lukket				Lukket	
17							

På Google-drevet lavede vi en kalender i et regneark, hvor fotografere kunne skrive sig på, når de havde lyst til at fotografere.

Google Drev kan anbefales til alle projekter, hvor flere personer skal have adgang til de samme oplysninger. Alle kan se, hvad der sker, og de kan selv skrive videre i dokumenterne.

Brüggemanns enke, der flyttede til Kjerteminde, nægtede af et slags hovmod, som indbilder hende, at hun er stor og rig nok til at kan gøre og lade, hvad hun lyster, at betale Raugskat. Rentekammeret befaler den inddrevet ved militær Execution 24/8-1782.

Seddel nr. 2241 og 2242

Degnen i Kværndrup Jens Bager truer, bider og slår skoleholderen til blods i 1739.

Seddel nr. 565

Fotoprojektet

To fotografere var 'på arbejde' ad gangen. Den ene tog billederne, den anden lagde sedlerne op på stativet og holdt styr på, at de kom rigtigt på plads igen. Uha, fotokalenderen blev hurtigt fyldt op, så de 13.600 billeder blev taget på kun 3 uger i februar måned!

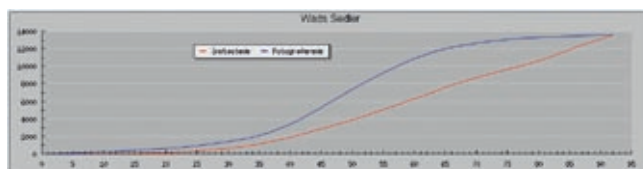
Kameraet fik vi lov at opbevare i et skab på Landsarkivet, mens det hele stod på, og de hjalp

os med at passe på nøglen, så den kunne gå fra hånd til hånd, når fotografere dukkede op.

Vi løb billederne af de mange sedler igennem på vores egen PC og fik rettet lidt op på de værste fadæser. Derefter blev billederne brændt på en DVD og sendt til Arne Feldborg til videre behandling. Vi forsøgte først at sende et USB-stick, men det allerførste blev stjålet af en medarbejder hos Post Danmark, så den metode blev hurtigt droppet. Brevet var sirligt sprættet op i den ene ende ...

Hos Arne blev billederne skåret til og lagt ud på internettet på et lukket websted, som kun indtasterne havde adgang til.

Tasteprojektet

Lotte Brændegaard Hvid gik i gang med at taste. Alle navne på hver eneste seddel blev tastet ind i den database, som Arne Feldborg havde lavet til os. Mange sedler indeholdt en lang stribe navne, og de blev alle indtastet. Det har den fordel, at man kan finde personen, uanset om han er hovedperson på én seddel eller biperson på en anden.

Det stod hurtigt klart, at indtastningen blev Lottes projekt. Hun lagde en plan og mente, at hun kunne være færdig den 1. maj. Med hendes erfaring fra indtastning af mere end en million personer i folketællingerne på www.ddd.dda.dk kunne arbejdet ikke ligge i bedre hænder!

Jeg gik i gang med at læse korrektur og haltede uhjælpeligt langt bagefter Lotte. Men det var en fantastisk oplevelse at læse korrektur, for her fik jeg jo lejlighed til at læse alle de skæve historier på sedlerne – og der er virkelig mange!

Morten Mortensen Bager, studiosis har besøvet Mar-
ren Nielsdatter Kaare omkring 1690.
Seddel nr. 419

Omkring påske kunne jeg fornemme, at Lotte havde
sat farten op og nu satsede på at være færdig til DIS-

Odenses generalfor-
samling den 11.
april. Lotte nåede
det i god tid inden
da, og bestyrelsen
syntes, at hun for-
tjente en buket
blomster for sin fan-
tastiske indsats.

På lokalforenin-
gens generalforsam-
ling kunne vi afsløre

hjemmesiden med de 13.600 sedler og mere end
36.000 indtastede navne.

Lokalforeningens medlemmer

Det har gennem hele projektet været en fornøjelse at se,
hvordan mange i foreningen har støttet op om det. Både
de aktive fotografer og resten af medlemsskaren, der in-
teresseret fulgte med fra sidelinjen og glædede sig, til vi
var færdige.

Nu er det jo ikke alle lokalforeninger, der har en Lotte
til at indtaste, men der sad faktisk flere frivillige parat i
kulissen.

Det er heller ikke alle lokalforeninger, der har et Lands-
arkiv fyldt med små sedler lige henne om hjørnet. Men
der findes masser af interessant materiale i stadsarki-
verne og lokalarkiverne også, som det ville være skønt at
få publiceret til glæde og gavn for alle med forfædre i je-
res lokalområde.

Jeg kan kun opfordre til, at andre lokalforeninger kæ-
ster sig over sådan et projekt; det er sjovt, hyggeligt og

Erik Nielsen

... Ingen børn, men en Mængde Jyder som hans arvin-
ger.

Seddel nr. 3175

vældigt brugbart for danske slægtsforskere i hele ver-
den!

Hvad kommer efter Wad?

I Odense arbejder vi lige nu på at finde et nyt fotoprojekt
at kaste os over efter sommerferien. Fotograferne rykker
os i ørerne.

I mellemtiden er vi begyndt på et tasteprojekt, hvor det
er målet, at navneregistre til alle fynske godsskifter læg-
ges ind i en stor søgbar database på nettet. Skifterne
dækker perioden ca. 1700-1850.

Lige nu er 5 indtastere i sving med at indtaste navne-
registre til godsernes skifteprotokoller. Når de er kommet
godt fra start, og tastevejledningen er rettet til efter de-
res anvisninger, er vi klar til at involvere endnu flere frivil-
lige i arbejdet.

Byfoged i Bogense Ole Christian Friis dør i 1822. I
1837 omtales 'hans enkes løvsagtighed. Hun har efter
mandens død notorisk født 2 uægte børn, maaske 3'.

Seddel nr. 3789

Vi finder navneregistre på familysearch.org ->
Search -> Continental Europe -> Denmark -> Denmark,
Estate Records, 1436-1964 -> Browse through
2,608,645 images. Her følger amterne og godserne, og
inde under hvert gods finder vi navneregistret til skifte-
protokollen.

Navnene indtastes i et regneark med henblik på at
samle det hele i en stor, Fyn-dækkende database. Den
kan meget nemt gøres landsdækkende, hvis andre har
mod på at taste for 'udenøs' godser ☺. DIS-Odense le-
verer gerne regnearkskabelon og tastevejledning!

Ritmester Johan Hartvig Victor Bülow forfører og be-
svangrer Elisabeth Margaretha Martini i 1783. Hendes
ulykkelige skæbne omtales og der kører en højeste-
retsdom om sagen. Han idømmes at betale hende
1000 Rd for brudt ægteskabsløfte. Han vil trods dom-
men og barnet stadig ikke gifte sig med hende...

Seddel nr. 2409 m.fl.

Præst på Avernakø Chr. Adam Egede Grønbech

Brev til biskop Engeltoft hvori meddeles at præstens
hustru nedkom 08.10.1867 efter at de var blevet gift
03.01.1867, så at der intet sandt er i rygtet om, at de
har levet sammen før brylluppet.

Seddel nr. 4170

En historie fra Wads sedler

Anne-Marie C. Poulsen
Hundstrupvej 21
5750 Ringe
acpoulsen@health.sdu.dk

Så snart jeg så, at Wads sedler var kommet på nettet og med søgefunktion, ville jeg straks prøve at se, om jeg kunne finde noget om mine fynske aner. Jeg gik i gang med at søge navnene igennem uden større held, men så prøvede jeg i stedet for kun at søge på efternavnet. Og se, her kom der pludselig noget frem under søgningen på Møller. Jeg tror faktisk, jeg har fået en rigtig spændende 'gevinst'!

En forsvunden Møller

Først lidt forhistorie. Denne Møller, som jeg fandt, hører til min mormor, Astrid Behncke's stamtræ, som i øvrigt er den af mine fire slægtsgrene, jeg indtil videre ved mindst om, og som jeg ser frem til at udforske meget mere. På et tidspunkt nogle år tilbage gik jeg i gang med at arbejde mere med min direkte kvindelinje og var nået til min mormors mormor, Emilie Severine Laurine Conradsen, som var af fynsk slægt. Hun var datter af Kgl. Hofmedaljør Johannes Just Conradsen, ud af slægten Conradsen fra Vester Aaby og Dorthea Laurine Møller fra Odense. På baggrund af en efterlysning i DIS-Forum i oktober 2010 fik jeg fra Henning Kærbye stamtavlen over slægten Conradsen. En fantastisk hjælp, som jeg er meget taknemmelig over at have modtaget, og et højdepunkt i min slægtsforskning. Desuden fik jeg hjælp til folketællinger omkring Dorthea Laurine, som hjalp mig godt videre i min søgning. Dog kunne jeg ikke finde frem til, hvor Dorthea Laurines far blev af, da der i FT 1787 står, at Anna Marie Caspersdatter (Dorthea Laurines mor) er husstandsoverhoved. Jeg har derfor antaget, at faderen, Poul Sigvardsen Møller, nok var død, uden at jeg kunne finde frem til tidspunkt og sted. Dorthea Laurine Møller fik i øvrigt ti børn og blev 90 år.

Lommeprocurator og vinkelskriver

Men nu tilbage til Wads sedler, for ved at søge på Møller fik jeg ni sedler, der omhandlede Poul Sigvardsen Møller, og en forklaring på, hvad grunden var til, at jeg ikke kunne finde ham i de sædvanlige kilder. Poul Møller blev nemlig dømt "i Tugthuset paa livstid for bedrageri." En anden seddel kalder ham for *lommeprocurator* og en tredje for *vinkelskriver*. I Ordbog over det danske sprog finder jeg følgende definitioner:

Ulrik Langen:

Det sorteste hjerte – Fortællingen om et dybt fald i Enevældens København. Politikens Forlag. Se evt. anmeldelse på historie-online: <http://www.historie-online.dk/nyt/bogfeature/b371205.htm>

Lomme-procurator, en. nedsæt. betegnelse for en sagfører ell. en person uden egentlig juridisk dannelse, der bistaar andre i juridiske anliggender paa en uhæderlig maade, med tanke paa egen fordel; ogs.: daarlig, udygtig sagfører; vinkelskriver.

Vinkel-skriver, en. (nedsæt.) person, der uberettiget (og uden behørig faglig uddannelse) driver sagførevirksomhed (i det smaa).

Jo, jeg lærer hele tiden noget nyt fra min slægtsforskning!

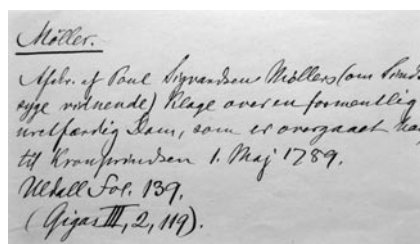
På den næste seddel læser jeg, at Poul Sigvardsen Møller klager over en formentligt uretfærdig dom, som er overgået ham, til Kronprinsen den 1. Maj 1789.

Og til sidst en seddel fra 1794, der siger: "Den bekendte Poul Møller fra Odense er undviget af Raspehuset."

Fantastisk forelæsning

Dette falder rigtigt spændende sammen med, at jeg den 13. marts var til en uhyre interessant forelæsning på Folkeuniversitetet i Odense, hvor professor Ulrik Langen fra Københavns Universitet forelæste om København på vrangen i 1770-tallet ud fra sin nye bog, *Det sorteste hjerte*. Forelæsningen gav et fantastisk godt billede af livet på den tid, om betydningen af ære, og hvor gruelt galt og uretfærdigt det kunne gå i en sag som den, bogen er bygget op omkring. Det gav mig en meget værdifuld forståelse af, hvordan livet har været på den tid, og hvordan samfundet var opbygget. Og meget værdifuld inspiration til den videre forskning i mine københavnske slægtsgrene.

Men nu har jeg måske min egen *Det sorteste hjerte*-historie gemt i noterne på Wads sedler om Poul Sigvardsen Møller? Jeg har været på Landsarkivet og fået hjælp til at 'oversætte' noterne til søgbare emner i Daisy, således at jeg kan bestille de arkivalier, der hører til sagen. Nu vil jeg gå i gang med mit forsøg på give fortiden stemmer i denne sag. Ulrik Langen mener, at jeg har en særdeles spændende sag på hånden. Jeg glæder mig til at give mig i kast med udforskningen, og fører den frem til noget, der er værd at berette, skal jeg nok fortælle mere om det.

Sedlen, der fortæller om Poul Sigvardsen Møllers klage til kronprinsen over "formentlig uretfærdig dom"

Lær at læse gotisk

I dette nummer bringer vi en nyhed i Slægt & Data: Vi vil i dette og de følgende numre forsøge at hjælpe dig til at blive bedre til at læse gotisk håndskrift. Vi bringer en lille

historie, som giver øvelse i at læse gotisk. Transskriberingen (afskriften) findes et andet sted i bladet.

Hvis du vil lære at læse gotisk, må du ikke kigge i løsningen foreløbig.

Det første, du skal gøre, er at finde et gotisk håndskriftalfabet frem. Hvis du ikke allerede har et, kan du

finde det på www.sa.dk;

brug søgefunktionen og søg efter 'gotisk alfabet'.

Dernæst læser du læsestykket her igen. Hvis der er ord, du ikke kan få til at give mening, springer du dem over. Dvs. du læser kun de ord, du er sikker på at kunne se betydningen af. Når du er nået igennem stykket på den måde, har du fået en idé om, hvorledes den pågældende skriver.

Nu kommer anden gennemlæsning, hvor du bruger de ord, du har tydet, til at finde ud af hvordan de forskellige bogstaver er skrevet. Denne genkendelse bruger du nu på de ord, du var nødt til at springe over i første gennemlæsning. Efter den anden gennemlæsning vil du have lært endnu mere om skriverens måde at skrive de enkelte bogstaver på.

Tredje gang bruger du igen genkendelsesprincippet, og nu vil du formentlig være i stand til at læse hele historien.

Herefter er det 'lovligt' at kigge i løsningen.

God fornøjelse.

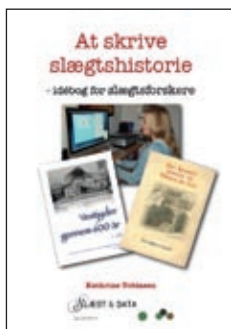
NB. Løsningen finder du på side 35.

18.

En to jaguna.
En jaguna pvalade af drons Rygtig.
fad. En sun fygde: Jag kan fygde
af Hvid Gjørnsfagl i jannan af
Told inden af gjorn Toldes Hada:
Jag kan gjorn det inden bdra, jag.
En den Anden: Jag kan med af
Hvid farnafagl fopper alle fjeller.
nu i af Told, farn det blivns
vandtak; - Ja, man farn idelagget
en jo Toldes, fygde den fygde.
Det er med gjorn istand i jann,
lod farnak; Hvi jag bafvns, blot
af fygde afkar Toldes med Ro.
vafagl, farn jaga den farnafagl.
Lana ind.

Man kan lyse farn lagna, til
man hvars det fald. - Der er der
fjal paa Ligt, fygde Manden,
farn bjonta om med fygde -
farn der er byllingblok blivns
fjaltan farnagammal. - Ligtan
hondas paa farn fjala og farn,
nu paa farn fala.

At skrive slægtshistorie – idébog for slægtsforskere

Som slægtsforsker har du på et tidspunkt fantaseret om at lave en slægtsbog. Et digert værk, læderindbundet og med guldbogstaver. Bogreolens pryde. Vel har du så. Og formentlig er fantasien smuldret i samme øjeblik, for et det ikke både svært og dyrt?

Det kan godt være svært og dyrt, men behøver ikke at være det. Det giver Kathrine Tobiasens idébog for slægtsforskere en masse gode eksem-

pler på.

Idébogen er en manual til alle de trin, du skal igennem og gøre dig overvejelser om, hvis du vil have udgivet din slægtshistorie. Den kommer omkring de overordnede spørgsmål: Hvordan bogen skal bygges op? Skal man skrive om hele slægten eller nøjes med en enkelt familie? Skal man printe selv eller lade et trykkeri klare opgaven? Ikke mindst er der et kapitel om de etiske og moralske overvejelser, du bør gøre, inden du går i gang med at udgive slægtshistorien.

Bogen kommer også i detaljen med det, man skal forholde sig til omkring layout, skrifttyper og valg af illustrationer.

Skriv så det fænger

Hvis en bog er for gammeldags til dit temperament, og du hellere vil satse på en hjemmeside, så er der også guldkorn at

hente i idébogen. En god slægtsforsker og en god fortæller er ikke det samme, og fire kapitler handler om, hvordan du kan gøre den gode historie bedre. Der er både råd om, hvad du bør udelade fra historien og tips til, hvordan du alligevel kan få noget fyld på de aner, som du ikke rigtig ved noget om. Der er også helt konkrete råd til, hvordan du kan formulere dig, så historierne bliver mere læseværdige. Som journalist kan jeg bekræfte, at Kathrine Tobiasen ved, hvad hun taler om på det felt.

Hvis du drømmer om at få noget af alt dit slægtsmateriale publiceret, men ikke ved, hvad du skal gribe eller gøre i, så er "At skrive slægtshistorie" et godt sted at starte. Bogen giver dig ikke svaret på, hvordan du skal gøre, men den klæder dig på til at træffe de rigtige valg for dig og dit projekt.

God skrivelyst.

Anmeldt af Kenneth Konrad Knudsen

Kathrine Tobiasen: At skrive slægtshistorie. Idebog for slægtsforskere. Slægt & Data – DIS-Danmark, 2013. 96 s., illustreret. Bogen koster 100 kr. for medlemmer og 150 kr. for ikke-medlemmer; den kan bestilles via hjemmesiden <https://www.slaegtogdata.dk/foreningen/butikken>

Slægten Has(s)ager fra Hasager

Hasager er navnet på en gård i Skjød Sogn mellem Randers og Aarhus, og herfra stammer en slægt, som naturligt nok har fået slægtsnavnet Hassager – eller Hasager, som det er blevet til i en anden gren. Denne slægt har en efterkommer, Peter Kelstrup, arbejdet intenst med, og det er der kommet en meget omfattende slægtsbog ud af. Bogen er udgivet på Forlaget Ådalen med støtte fra flere fonde.

Når vi her på Slægt & Data anmelder slægtsbøger, gør vi det gerne ud fra vinklen 'Hvordan kan en slægtsbog strikkes sammen', og der er bestemt inspiration at hente i bogen. Udgangspunktet er slægten Hasager, som vi i det indledende kapitel følger fra ældste kendte medlem, Niels Jensen Nørgaard, der var gårdmand i Sdr. Borup ved Randers i 1600-tallet, frem til vore dage. I de følgende kapitler tages så de slægter op, som giftede sig ind i familien, og her kommer vi omkring præste-, reder- og købmandsfamilier og prægnavne som Meyer, Kuur og Langballe, mest fra det østjyske område, men med afstikkere til bl.a. København og Vestindien. Peter Kelstrup har gjort et stort arbejde for at opspore ikke bare de direkte aner, men også deres søskende og disses børn. Følgelig optræder der et mylder af personer, som nemt kunne gøre værket tem-

melig uoverskueligt, men heldigvis er der med gavmild hånd drysset større og mindre stamtavler gennem hele bogen, og ved hjælp af disse kan læseren holde sig orienteret.

Kilder og bilag

Peter Kelstrup refererer flittigt til de originale kilder. Vi får gengivet, hvad der har stået eksempelvis i kirkebøgerne og på gravstenene, og hver gang vi møder et begreb, som må formodes at være ukendt for de fleste nutidige læsere, forklares betydningen omhyggeligt. Fra nyere tid er der fundet mange klip fra aviser, f.eks. annoncer og nekrologer, og selvfølgelig et væld af billeder, mange i farver. Mange af billederne kunne med fordel have været større, men der har vel både været pladsmæssige og økonomiske grænser at tage hensyn til. Som ekstra udstyr bringes bag i bogen 24 bilag, fæstebreve, skøder, skiftebreve m.v., og i mange tilfælde er både en affotografering af originalen og en afskrift medtaget, meget pædagogisk.

Har du familie i de berørte områder og miljøer, vil der være rigtigt meget at hente i bogen.

Anmeldt af Kathrine Tobiasen

Peter Kelstrup: Slægten Has(s)ager fra Hasager. Forlaget Ådalen, 2013. 402 sider, illustreret. Pris: 300 kr.

Slægtsforskning i Sverige

Anna Linder

Redaktør på Diskologen,
DIS-Sveriges medlemsblad

Sverige kan indeles på forskellige måder, men når det gælder slægtsforskning taler man først og fremmest om ort, socken (församling) og län [sted, sogn og len, hvor vi i Danmark bruger sogn, herred og amt, red.]. Sverige er inddelt i 21 län. Den enkleste måde at finde ud af, hvor din ort hører hjemme, er at søge på internettet. For eksempel i svensk Wikipedia (se.wikipedia.org).

Et andet hjælpemiddel til at finde information om en ort er at søge i DISpos, en smidig indgang til digitale slægtsforskningskilder, på Dis' hjemmeside (www.dis.se). Du kan få styr på information om området ved hjælp af kort og links, men selve informationen om kilder og, i visse tilfælde, hjælp med at finde omtrentligt sidenummer for den information du er interesseret i i kirkebogen.

Mere information om ortnavnet kan du finde i Ortnamnsregisteret fra Institutet för språk och folkeminnen (www.sofi.se/ortnamnsregistret). Her kan både steder (orter) og gårde findes registrerede med geografiske koordinater og dialektal udtale.

Du kan få en god start og gode slægtsforskerkontakter ved at søge i Disbyt. Disbyt er opbygget af uddrag af Dis-Sveriges medlemmers slægtsforskning. Disbyt når snart 26 millioner poster.

Hvis den, som har sendt informationen ind, har angivet kilder, kan du få hjælp til at finde ned til den rette kirkebog, nogle gange med et link direkte til kirkebogssiden med den eftersøgte information.

Nationell ArkivDatabas, NAD, (www.nad.ra.se), viser alle arkiver som findes i Sverige. Skriv dit socken og sæt kryds i afkrydsningsfeltet foran Endast digitaliserat (kun

digitaliseret) for at se, hvilke arkivalier, som er digitaliserede.

Kirkebøger

I Sverige begynder mange kirkebøger først i 1600-tallet, men der findes et fåtal ældre kirkearkiver.

I Västmanland og Dalarna begyndte man allerede i 1620'erne at holde husförhör (svensk system for undersøgelse af læsekundskab med mere). Fra 1686 skulle præsten føre en fødselsbog.

De ældre kirkebøger, frem til 1894, findes på landsarkiverne og er blevet digitaliserede. Yngre materiale findes på landsarkiverne eller stadig i sognet, hvilket gør, at materialet måske ikke er blevet digitaliseret endnu.

Hvilket materiale, som findes tilgængeligt på internettet, reguleres bl.a. af sekretslagen. Som regel er det ikke muligt at få adgang til information, som er yngre end 70 år. Nogle af de almindeligste betegnelser i de svenske kirkearkiver er:

- A: Husförhörlängder (husförhör (svensk system for undersøgelse af læsekundskab med mere))
- B: Flyttningslängder (udskiftningsprotokoller)
- C: Födelse- och doplängder (fødsels- og dåbsregistrering)
- E: Lysnings- och vigsellängder (lysnings- og vielsesregistrering)
- F: Död- och begravningslängder (døds- og begravelsesregistrering)

Husförhörlängderna blev ført over 5-10 år. Församlingsböcker erstattede siden Husförhörlängder i slutningen af 1800-tallet.

De svenske kirkebøger kan studeres, mod en afgift, hos SVAR, Genline, Ancestry og ArkivDigital. Abonnementspriserne varierer fra 50 kroner for 3 timer til op til 2.000 kroner for et år. Genline ejes af Ancestry, som for nylig blev opkøbt af det europæiske ventureselskab Permira. I grunden tilbyder disse aktører de samme kirkebøger. Forskellen ligger først og fremmest i, hvilke ekstra arkiver eller databaser de tilbyder. Gå ind på de respektive aktørers hjemmeside for at se, om de tilbyder det materiale, som du er interesseret i.

ArkivDigital fotograferer alle kirkebøger igen, i farver, hvilket forbedrer læsbarheden. Hvis man køber verdensabonnement hos Ancestry, kan man også søge efter emigranter. Ancestry har et indekseret fødselsregister for 1880-1920, som er meget anvendeligt, når man søger

Släktdata

Släktnamn	Släktnamn	Släktnamn	Släktnamn	Släktnamn	Släktnamn	Släktnamn	Släktnamn	Släktnamn	Släktnamn
Andersson	Andersson	Andersson	Andersson	Andersson	Andersson	Andersson	Andersson	Andersson	Andersson
1870-01-01	1870-01-01	1870-01-01	1870-01-01	1870-01-01	1870-01-01	1870-01-01	1870-01-01	1870-01-01	1870-01-01

ORTNAMNSREGISTRET

Ortnamn	Ortnamn	Ortnamn	Ortnamn	Ortnamn	Ortnamn	Ortnamn	Ortnamn	Ortnamn	Ortnamn
Andersson	Andersson	Andersson	Andersson	Andersson	Andersson	Andersson	Andersson	Andersson	Andersson
1870-01-01	1870-01-01	1870-01-01	1870-01-01	1870-01-01	1870-01-01	1870-01-01	1870-01-01	1870-01-01	1870-01-01

efter personer, som er flyttet til et ukendt sted i Sverige. SVAR har indekseret og renskrevet folketællingerne fra 1880+, 1890, 1900 og 1910.

Nutid

Hvis du leder efter information om nulevende slægtninge, er det første naturlige skridt at søge på internettet. Ofte kan man eksempelvis finde frem til deres blog eller Facebook-profil. På hjemmesider som birthday.se får man information om navn, adresse og fødselsdato på alle, som bor på samme adresse, hvis de er over 16 år. I telefonbogen finder man navn, adresse og telefonnummer, men her kan man også finde dem, som er yngre end 16 år.

Mange lokalaviser findes også på internettet, så under familiesiderne kan man også finde information om fødsler, vielser, begravelser og jubilæer.

Information om grave kan man finde på forskellige hjemmesider, men på Släktforskarförbundets side med gravstene findes ofte også et billede af gravstenen. Släktforskarförbundets CD Begravda i Sverige indeholder information fra mange af Sveriges kirkegårde, men savner fotografier af gravstenene.

Renskrevet information

Hvis man ikke finder sin slægt kan man eksempelvis søge på FamilySearch. Noget som måske er ekstra fordel-

agtigt er, hvis man har emigranter i slægten. Husk at kontrollere informationen i originalkilderne.

Släktdata arbejder for at gøre afskrifter eller indexerede kirkebøger frit tilgængelige for slægtsforskning.

På Umeå Universitets Forskningsarkiv, www.foark.umu.se, kan man søge gratis i folketællingen 1890 for Västerbottens, Norrbottens, Jämtlands, Västernorrlands og Värmlands län.

Demografisk Databas Södra Sverige, www.ddss.nu, arbejder nu for at tilbyde alle kirkebøger over fødte,iede og døde for Skåne, Blekinge og Halland, 1650-1900, frit søgbare på internettet.

Rotemansarkivet er et folkeregister for Stockholms by 1878–1926. Alle, som boede i roten, fik registreret deres indflytning, udflytning, fødsler og døde.

Gravsten

Der er flere hjemmesider, hvor du kan søge efter gravsten: Finn graven: www.finngraven.se, Gravar i Sverige: www.gravar.se. Gravstensopgørelse: www.genealogi.se/gravproj/Gravsoklist.php. Det er desuden muligt at søge døds- og takkeannoncer fra 2002 og frem hos Fondus: www.fonus.se/hedra/dodsannons.

Sveriges släktforskarförbund

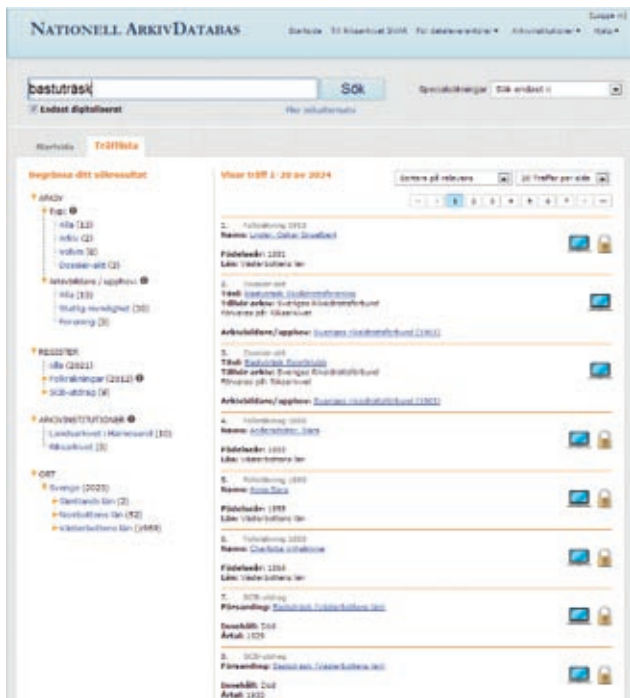
Sveriges Släktforskarförbund, www.genealogi.se, har la-

Stockholms stadsarkiv

Släktnavn	Släktnavn	Släktnavn	Släktnavn	Släktnavn	Släktnavn	Släktnavn	Släktnavn	Släktnavn	Släktnavn
Andersson	Andersson	Andersson	Andersson	Andersson	Andersson	Andersson	Andersson	Andersson	Andersson
1870-01-01	1870-01-01	1870-01-01	1870-01-01	1870-01-01	1870-01-01	1870-01-01	1870-01-01	1870-01-01	1870-01-01

Sveriges släktforskarförbund

Nr	Ortnamn	Förnamn	Län	Vän valym
1	Andersson	Andersson	AC	Yes Släktforsk
2	Andersson	Andersson	AC	Yes Släktforsk
3	Andersson	Andersson	AC	Yes Släktforsk
4	Andersson	Andersson	AC	Yes Släktforsk
5	Andersson	Andersson	AC	Yes Släktforsk
6	Andersson	Andersson	AC	Yes Släktforsk
7	Andersson	Andersson	AC	Yes Släktforsk
8	Andersson	Andersson	AC	Yes Släktforsk
9	Andersson	Andersson	AC	Yes Släktforsk

vet et antal cd'er til slægtsforskning. Frem for alt handler det om information fra 1900-tallet, hvor det ikke er lovligt, at lægge oplysningerne på internettet.

- Sveriges Befolkning 1890, 1900, 1970, 1980. Indeholder oplysninger om alle, som levede de pågældende år. SVAR har udgivet Sveriges Befolkning 1990.
- Sveriges Dödbok 1901-2009. Indeholder oplysninger om alle som døde i Sverige i perioden.
- Begravda i Sverige.

Hvis man betaler og bliver medlem af Rötters Vänner på Sveriges Släktforskarförbunds hjemmeside, får man bl.a. adgang til databaserne Medborgerskabshandlingerne og Nationalitetsmatriklerne.

Hvis man har spørgsmål om Disgen, Disbyt eller Dispos, kan man skrive på DIS Forum, mens spørgsmål om

slægtsforskning henvises til Släktforskarförbundets anbytarforum. Det skyldes, at det er lettere at få svar i det mest anvendte Forum.

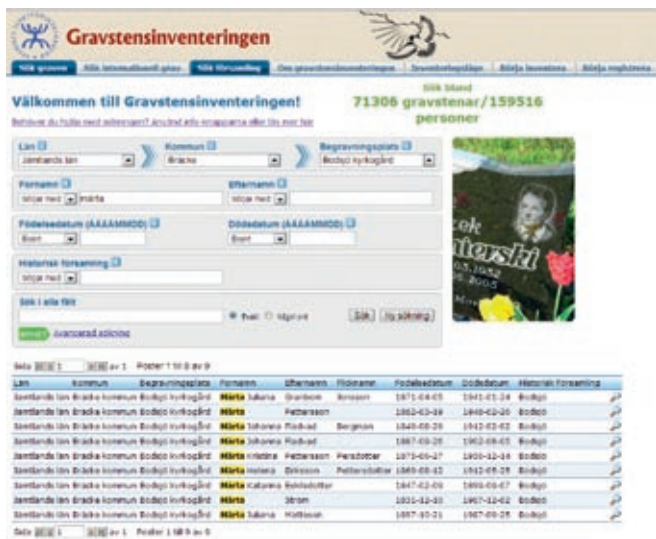
- Länkar:
 DIS: www.dis.se
 Disbyt
 Dispos

Institutet för språk och folkminnen: www.sofi.se > Namn > Ortnamnsregistret

- Fonus: www.fonus.se > Hedra > Sök dödsannons och minnesalbum
 Finn graven: www.finngraven.se
 Gravar i Sverige: www.gravar.se
 Gravstensinventeringen: www.genealogi.se > RIKSFÖRBUNDET: Gravstensinventeringen

- SVAR: www.svar.ra.se
 Ancestry: www.ancestry.se
 ArkivDigital: www.arkivdigital.se
 Genline: www.genline.se

- Family Search: www.familysearch.org
 Rotemansarkivet: www.ssa.stockholm.se > Använd arkiven > Folkbokföring och mantalsskrivning > Rotemansarkivet
 Umeå universitets Forskningsarkiv: www.foark.umu.se > Folkkräkningen 1890
 Demografisk Databas Södra Sverige: www.ddss.nu
 Släktdata: www.slaktdata.org
 Sveriges släktforskarförbund: www.genealogi.se

Abonnementer

Oplysningerne om abonnementer er hentet fra forskellige hjemmesider.

SVAR

Helår	895 SEK (995 SEK)
Halvår	500 SEK (695 SEK)
Kvartal	295 SEK (395 SEK)
Måned	245 SEK
Klippkort (10 gange á 3 timer)	295:-
Tre timer	50 SEK

ArkivDigital

Abonnement	
Uge	75 SEK
Måned	195 SEK
Kvartal	395 SEK
Halvår	695 SEK
Helår	1195 SEK

Medlemspriser:

SSf helår	1045 SEK
DIS helår	1045 SEK

Genline

Abonnement	
Månae	195 SEK
Kvartal	395 SEK
Helår	1295 SEK

Ancestry

SVERIGE-ABONNEMENT	
År	995 SEK* (ca 83 SEK/ mån)
Måned	135 SEK

WORLD DELUXE-ABONNEMENT

År	1995 SEK* (ca 166 SEK/mån)
Måned	295 SEK

Medlemsoplysninger, specielt mailadresser

Knap 1500 af vore medlemmer har ikke oplyst deres mailadresse til foreningen. Det giver os problemer, hvis foreningen får brug for at kontakte jer.

I forbindelse med indkaldelse til den ekstraordinære generalforsamling var bestyrelsen nødsaget til at udsende postkort til de medlemmer, som vi ikke kunne nå via mail, en udgift på 14.000 kr. Det er ærgerlige penge, som vi kunne have brugt til andre ting.

Bestyrelsen opfordrer dig derfor til at opdatere dine medlemsoplysninger på hjemmesiden. Det gør du ved at logge ind på forsiden med dit brugernavn og kodeord.

Hvis du aldrig har været logget ind på hjemmesiden, og du har været medlem fra før november 2010, er dit brugernavn dit medlemsnummer (det er trykt på plastomslaget, som dette blad kom i og er på 4 cifre), og din adgangskode det postnummer, du boede i i november 2010.

Når du er logget ind, klikker du på "Mine indstillinger" og udfylder den blanket, der kommer frem.

Der er sikkert nogen, der ikke får dette til at lykkes. Derfor opretter vi en nødprocedure. Skriv dit navn og din adresse i en mail og send den til christiansen@dis-danmark.dk, så lægger vi din mailadresse ind. Skriv gerne i emnelinien "Ny mailadresse", det letter vores arbejde.

For god ordens skyld skal vi oplyse, at vi ikke overlader din mailadresse til andre.

Arne Christiansen

Slægtshistorisk Weekend

Arrangeret af SSF og Folkeuniversitetet på
Nørgaards Højskole, Bjerringbro, Midtjylland
27. - 29. september 2013

”Slægtsforskeren og juraen”

Sammenslutningen af Slægtshistoriske Foreninger holder weekendkursus for slægtsforskere med fem vægtige foredrag og andre aktiviteter for deltagerne - lige fra sent fredag eftermiddag til frokost søndag.

Fredag aften fortæller museumsinspektør Kim Furdal om etik og copyright i forbindelse med offentliggørelse af personligt materiale.

Lørdag afvikles tre foredrag, af arkivar Asbjørn Romvig Thomsen, tidl. lektor Svend Jacobsen og cand.mag. Tommy P. Christensen, formand for Samfundet for Dansk Genealogi og Personhistorie, redaktør for SSF's medlemsblad Slægten.

De vil dreje sig om at finde oplysninger om uægtefødte børn og deres forældre i henholdsvis amts- og retsbetjentarkiver 1750-1850, om hvordan de forskellige indførsler fra de gamle tingbøger fra f.eks. 1600-tallet sammensættes til en stamtavle og om emnet, rettens historie 1500-1870.

Søndag formiddag demonstrer Jytte Skaaning ved illustrative eksempler, at de nyere herredsfogeders efterlændskaber frem til retsreformen 1919, retsbetjentarkiverne, er rene guldgruber for slægtsforskere, der vil kaste lys over forfædrenes liv.

Kurset giver tillige deltagerne mulighed for at udveksle erfaringer og fordybe sig i Spørgecentral og EDB-rum. Spørgecentralen orienterer om og fremlægger til salg mange nyttige bøger og hæfter for at afhjælpe slægtsforskerens tørst efter viden!

Priser

De vigtigste af disse flg.: For dobbeltværelse 1.950 kr. og for enkeltværelse 2.175 kr., begge dele naturligvis for fuld pension og alt.

Tidligere har kursister uden tilknytning til SSF's medlemsforeninger betalt 350 kr. ekstra, denne ekstrabetaling er fra i år helt bortfaldet!

Yderligere oplysninger

Det komplette program og nærmere detaljer fås hos Anton Blaabjerg, Fredensgade 38, 8800 Viborg, tlf. 8661 0436, E: blaab@webspeed.dk

SSF

Sammenslutninger og dens foreninger har lige siden starten i 1981 efter bedste evne støttet slægtsforskere med foredrag og socialt samvær i de enkeltes lokalområder. Og Slægtshistorisk Weekend falder helt i tråd med disse bestræbelser, mange ”nye” foredrag er blevet lanceret her og senere holdt mange andre steder!

SSF har altid søgt samarbejde med søsterorganisationer som f.eks. DIS-Danmark og Samfundet, udgiveren af landets største publikation på området, Personhistorisk Tidsskrift.

Samarbejdet med DIS har sidst udmøntet sig i opbyggelsen af én fælles begivenhedskalender til gavn og glæde for slægtsforskere i hele landet – uden hensyn til medlemskab af den ene eller anden forening eller organisation.

Slægtshistorisk Weekend byder velkommen til alle!

Godsarkivalier på Familysearch

I sidste nummer af Slægt & Data bragte vi en artikel med ovennævnte titel. Den har fået medlem Kjeld Buhl til at reagere. Han skriver i en mail:

Har med stor interesse læst artiklen i bladet om "Godsarkivalier på Familysearch". Den sidste sætning under scanninger: Man må gå den lidt tungere vej og selv blade sig vej til det, er der en løsning på.

Gå ind på

<http://www.krabsen.dk/godsskifte/godsstart.php> og videre via valg af gods og navn på personen, som man søger skifte om. Har man fundet personen, ses ude til højre hvilken side man finder skif-

tet på. Herefter går man ind på www.familysearch.org og finder Estate Records. Det fundne nr. plus en søges, og voila er man på den rigtige side med skiftet.

Mange tak til Kjeld Buhl for en god og nyttig oplysning. Siden, der henvises til, dækker godsskifter fra Vendsyssel. Vi kan fra redaktionens side følge op og foreslå, at man forsøger sig med en googling på det ønskede gods + f.eks. 'skifteregister' eller 'fæsteprotokol'. Der ligger mange afskrifter af registre m.v. fra hele landet ude omkring på nettet, og måske er der bid!

Oversættelse til side 30

De to Jægere

To Jægere pralede af deres Dygtighed. Den Ene sagde: Jeg kan skyde et skud Spurvehagl igjennem et Sold uden at gjøre Soldet Skade Jeg kan gjøre det endnu bedre, sagde den Anden. Jeg kan med et Skud Harehagl stoppe alle Hullerne i et Sold, saa det bliver vandtæt. – Ja, men saa ødelægger Du jo Soldet, sagde den Første. Det er nemt gjort i stand igjen, lod Svaret; thi jeg behøver blot at skyde efter Soldet med Rævehagl, saa jage de Harehaglene ud.

Man kan lyve saa længe, til til man tror det selv. – Der er Forskjel paa Fisk, sagde Manden, han kjørte om med Tudser. – Hvem der er kyllingklog bliver sjælden hønegammel. – Fuglen kjendes paa sin Hale og Manden paa sin Tale.

De to Jægere

To Jægere pralede af deres Dygtighed. Den Ene sagde: Jeg kan skyde et skud Spurvehagl igjennem et Sold uden at gjøre Soldet Skade Jeg kan gjøre det endnu bedre, sagde den Anden. Jeg kan med et Skud Harehagl stoppe alle Hullerne i et Sold, saa det bliver vandtæt. – Ja, men saa ødelægger Du jo Soldet, sagde den Første. Det er nemt gjort i stand igjen, lod Svaret; thi jeg behøver blot at skyde efter Soldet med Rævehagl, saa jage de Harehaglene ud.

Man kan lyve saa længe, til til man tror det selv. – Der er Forskjel paa Fisk, sagde Manden, han kjørte om med Tudser. – Hvem der er kyllingklog bliver sjælden hønegammel. – Fuglen kjendes paa sin Hale og Manden paa sin Tale.

Kalender

Se også på hjemmesiden <http://www.slaegtogdata.dk/aktuelt> og under de enkelte lokalforeninger. Her kan være flere arrangementer.

Tid	Sted	Emne	Arrangør	Tilmelding m.v.
Mandag 2. sept. kl. 10.00-12.00	Schacksgade 39, Odense	Joomla-workshop	DIS-Odense	www.dis-odense.dk
Torsdag 5. sept. kl. 9.00-12.00	Landsarkivet for Fyn, Odense	Snakkedag	DIS-Odense	www.dis-odense.dk
Mandag 9. sept. kl. 19.00-21.30	Multirummet, Vestre Skole, Gyldenbjergsvej 31, Svendborg	Koleraen i Europa og Danmark. sygdom og hygiejne i 1800-tallet foredrag v/Gerda Bonderup	DIS-Sydfyn	krejsing@svendborgmail.dk
Tirsdage 10. og 24. sept. kl. 9.00-12.00	Seniorcentret, Bakke 43 Helsingør	Læsegruppe	DIS-Helsingør	www.slaegtogdata.dk/ lokalforeninger/helsingor
Onsdag 11. sept. kl. 7.45	Start på Odense Banegård	Togtur til Rigsarkivet	DIS-Odense	www.dis-odense.dk
Torsdag 12. sept. kl. 19.00-21.30	Schacksgade 39, Odense	Legacy-aften	DIS-Odense	www.dis-odense.dk
Tirsdag 17. sept. kl. 9.00-12.00	Schacksgade 39, Odense	Slægtsroderi - slægtsforsknings- workshop	DIS-Odense	www.dis-odense.dk
Tirsdag 17. sept. kl. 19.00	Foreningslokalet, Sydholmen 8, Hvidovre	Legacy. Foredrag v/Anne Marie Holck	DIS-Sokkelund Herred	www.slaegtogdata.dk/ lokalforeninger/Sokkelund
Onsdage 18. og 25. sept. samt 2. og 9. oktober kl. 9.00-12.00	Schacksgade 39, Odense	Hjemmesidekursus (over 4 gange)	DIS-Odense	www.dis-odense.dk
Onsdag 18. sept. kl. 19.00-21.00	AAU, Badehusvej 9, Aalborg	Skifter og dødsanmeldelser. Foredrag v/Jørgen Peder Clausager	DIS-Aalborg	www.slaegtogdata.dk/ lokalforeninger/aalborg
Onsdag 25. sept. kl. 9.00-12.00	Schacksgade 39, Odense	Ane Kirstine Jørgensdatter anno 1834. Foredrag v/Jytte Skaaning	DIS-Odense	www.dis-odense.dk
Mandag 30. sept. kl. 19.00	Helsingør Byarkivs afdeling, Sct. Anna Gade 45, Helsingør	Rundvisning i byarkivet	DIS-Helsingør	www.slaegtogdata.dk/ lokalforeninger/helsingor
Tirsdag 1. oktober kl. 9.00-12.00	Schacksgade 39, Odense	Slægtsroderi - slægtsforsknings- workshop	DIS-Odense	www.dis-odense.dk
Torsdag 3. oktober kl. 9.00-12.00	Landsarkivet for Fyn, Odense	Snakkedag	DIS-Odense	www.dis-odense.dk
Mandag 7. oktober kl. 19.00-21.30	Multirummet, Vestre Skole, Gyldenbjergsvej 31, Svendborg	Fæster, fæstebreve, fæstebønder før 1850. Foredrag v/Otto Bendixen	DIS-Sydfyn	krejsing@svendborgmail.dk
Tirsdag 8. oktober kl. 19.00	Foreningslokalet, Sydholmen 8, Hvidovre	Ind som soldat og hvad så? Foredrag v/Erik Kann	DIS-Sokkelund Herred	www.slaegtogdata.dk/ lokalforeninger/Sokkelund

Rettelse til artikel i Slægt & Data 1, 2013

Fra medlem Grethe Gottschon har vi modtaget en oplysning om en fejl i artiklen om Immigrantmuseet, som vi bragte i Slægt & Data nr. 1, 2013. Side 7 står der i teksten til billedet øverst til venstre, at det er en opholdsbog fra Bornholm.

Det er en fejl, da der er tale om Grethe Gottschons mormor, Johanna Andersens, opholdsbog fra Sverige, som Grethe personligt har afleveret til museet. Det er i øvrigt Johanna Andersen, der ses på billedet side 4, og her er teksten korrekt.

Vi beklager fejlen!

Kommende bestyrelsesmøder i DIS-Danmark

I nærmeste fremtid er planlagt
følgende møder for bestyrelsen.

Den 15. juni
Den 17. august
Den 5. oktober

Alle møder finder sted i Odense.

www.slaegtogdata.dk

DIS-Danmarks hjemmeside
www.slaegtogdata.dk

Webmaster Arne Feldborg
webmaster@dis-danmark.dk

Særtilbud

- især til nye medlemmer

Ekspeditionen har et restoplæg fra de seneste to årgange af
medlemsbladet, som sælges så længe lager haves.

Slægt & Data - hele årgang 2011 sælges samlet for 70 kr.
Slægt & Data - hele årgang 2012 sælges samlet for 70 kr.
Bogen Sogn Herred Amt sælges for 99 kr.

Alle priser er inkl. moms og forsendelse, og betaling sker forud med
kort eller ved bankoverførsel.

Henvend dig til Ekspeditionen, ekspedition@dis-danmark.dk, eller
brug bestillingsformularen i 'butikken' på hjemmesiden under
foreningen.

Her kan du også bestille cd'en med samtlige numre af
Slægt & Data.

DIS-Danmarks ekspedition

Gunnar Larsen

ekspedition@dis-danmark.dk

Tlf. 61 27 91 05

Telefonen er åben for ekspedition:

Tirsdag kl. 14-18 - ellers telefonsvarer.

Ekspeditionen besvarer praktiske spørgsmål og sørger
i øvrigt for forsendelse af foreningens forskellige pro-
dukter, f.eks. cd'erne med Slægt & Data og Postadres-
sebogen.

Ekspeditionen står også for tilmelding til DIS-Danmarks
læsekredse, hvor udenlandske blade rundsendes
blandt DIS-medlemmer.

DIS-Danmarks bestyrelse

Susanne Fuglsang Formand.

Højbakkevej 3, 2640 Hedehusene. Tlf. 46 13 60 01

fuglsang@dis-danmark.dk

Gitte Christensen Næstformand.

Rebæk Søpark 2, 622, 2650 Hvidovre. Tlf. 51 60 44 32

christensen@dis-danmark.dk

Henning Karlby Kasserer.

Rylevej 2, Bro, 5464 Brenderup. Tlf. 64 44 28 08

karlby@dis-danmark.dk

Kathrine Tobiasen Redaktør + DIS-Forum.

Korsagervej 13, 8940 Randers SV. Tlf. 64 64 51 06

tobiasen@dis-danmark.dk

Michael Dupont

Stenager 216, st.th, 2600 Glostrup. Tlf. 43 44 16 52

dupont@dis-danmark.dk

Poul Wachmann

Valmuehaven 42, 2765 Smørum. Tlf. 44 65 02 45

wachmann@dis-danmark.dk

Jørgen Kristensen

Markskellet 130, 4300 Holbæk. Tlf. 57 64 61 22

kristensen@dis-danmark.dk

Kirsten Andersen

Gjelstensåsen 125, 3650 Ølstykke. Tlf. 47 17 75 78

andersen@dis-danmark.dk

Bodil Grove Christensen

Hvedevej 1, 7490 Aulum. Tlf. 97 47 28 87

grove@dis-danmark.dk

Jesper Skov Suppleant. AO-repr.

Friggsvej 3, Sdr. Onsild, 9500 Hobro

skov@dis-danmark.dk

Arne Christiansen Suppleant.

Langelinie 34 C, 5230 Odense M. Tlf. 66 13 31 34

christiansen@dis-danmark.dk

Guldkornene

Vi higer og søger
i kirkebøger
og gransker nøje
med spejdende øje
de gotiske skrifter
i jagten efter
dem, hvorfra vi stammer,
med lidt held vi rammer
en agtet forfader,
når deri vi blader.

Flest var dog de fæster,
der slæbte som bæster,
og ikke blev sparet,
men jævnlige blev narret
med skatter så store
på ho'der og jorder,
samt afgift på skifter
og alle bedrifter.

Mirakler de gjorde
på små stykker jorde,
de aftægtsfolk skulle
forsørge til fulde,
fik børn på stribe,
så det kunne knibe,
at brødføde alle.

Lidt guld Korn kan falde
til os fra de lister
med fattigregister,
samt fra politiet,
skønt ingen kan li' et,
ja selv godsarkiver
godt indblik giver
i livet på landet.

I byer blandt andet
man af borgerbreve
mer' viden kan hæve,
i laugsbøger finder
man mænd, ja og kvinder
med handel og håndværk,
et digert og stort værk.
Matrikler og skøder
bekræfter, hvor rødder
fra slægten fik føden,
som brødet og grøden.

Hvem ønsker de dage,
når man ser tilbage?
Tænk, sikkerhedsnettet
blev først rigtigt flettet,
så vidt jeg kan skønne,
da vi var helt grønne!

Så lær af historien,
men glem alt om glorien,
lad jer ej bedrage
om go' gamle dage,
og tro alt var bedre
for vore forfædre.

Vor tid er nok stresset,
før var mange presset
og sled meget mere,
end vi fantaserer,
med sangen på læben
de tog deres slæben.
Af dem kan vi lære:

Lad vær' at begære
alt det ma'trielle,
du må blot undgælde,
nej husk, nyd dog livet,
mens det er dig givet.

Skrevet til Haderslev Slægtsforsknings Forenings 25 års jubilæum i 2009
af Kasara/Karin Saxtorff-Rasmussen, Thulesvej 10, Haderslev.
E-mail: kasarasange@gmail.com